

RAPORT OSW

OSW



# ROSYJSKA ARMIA BIAŁORUSKA

## PRAKTYCZNE ASPEKTY INTEGRACJI WOJSKOWEJ BIAŁORUSI I ROSJI

Andrzej Wilk

WARSZAWA  
MARZEC 2021

**ROSYJSKA ARMIA BIAŁORUSKA**  
PRAKTYCZNE ASPEKTY  
INTEGRACJI WOJSKOWEJ  
BIAŁORUSI I ROSJI

Andrzej Wilk

© Copyright by Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Wojciech Konończuk

REDAKCJA

Tomasz Strzelczyk

WSPÓŁPRACA

Katarzyna Kazimierska, Szymon Sztyk

OPRACOWANIE GRAFICZNE

PARA-BUCH

SKŁAD

IMAGINI

ZDJĘCIE NA OKŁADCE

Natalia Volkova / Shutterstock.com



OSW

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa

tel.: (+48) 22 525 80 00, info@osw.waw.pl

  [www.osw.waw.pl](http://www.osw.waw.pl)

ISBN 978-83-65827-62-3

## **Spis treści**

**TEZY | 5**

**WSTĘP | 9**

**I. POTENCJAŁ BIAŁORUSI W KONTEKŚCIE INTEGRACJI WOJSKOWEJ  
Z ROSJĄ | 11**

**II. REGIONALNE ZGRUPOWANIE WOJSK | 16**

**III. REGIONALNY SYSTEM OBRONY POWIETRZNEJ | 22**

**IV. PRZYGOTOWANIE KADR ARMII BIAŁORUSKIEJ W ROSJI | 28**

**V. ROSYJSKO-BIAŁORUSKA AKTYWNOŚĆ SZKOLENIOWA | 30**

1. Ćwiczenia szczebla operacyjnego i strategicznego | **31**

2. Ćwiczenia szczebla taktycznego | **33**

**VI. DOSTAWY UZBROJENIA DLA SIŁ ZBROJNYCH BIAŁORUSI | 37**

1. Systemy obrony powietrznej | **40**

2. Systemy rozpoznania | **41**

3. Lotnictwo | **42**

4. Broń pancerna | **44**

**VII. WSPÓŁPRACA PRZEMYSŁÓW ZBROJENIOWYCH BIAŁORUSI  
I ROSJI | 47**

**WNIOSKI I PERSPEKTYWY | 51**

**ANEKS | 55**

## TEZY

- Szeroko pojętą integrację wojskową Republiki Białorusi (RB) i Federacji Rosyjskiej (FR) należy uznać za najbardziej zaawansowaną, a zarazem wykazującą największe dysproporcje element relacji obu państw. Białoruś jest w pełni uzależniona od współpracy militarnej ze wschodnim sąsiadem, a jej siły zbrojne i przemysł zbrojeniowy nie są w stanie zabezpieczyć podstawowych potrzeb obronnych państwa. Co więcej, nie mogą również sprawnie funkcjonować i rozwijać się bez rosyjskiego wsparcia i w oderwaniu od kooperacji z analogicznymi strukturami rosyjskimi. Odcięcie Mińska od współpracy z Moskwą w bliskiej perspektywie skutkowałoby załamaniem białoruskiego przemysłu zbrojeniowego oraz systemowym kryzysem tamtejszych sił zbrojnych, wskutek którego musiałyby być one tworzone od podstaw.
- Integracja wojskowa obu państw ma charakter jednostronny. Jej celem jest dostosowanie potencjału militarnego Białorusi do standardów i potrzeb operacyjnych Sił Zbrojnych FR na zachodnim kierunku strategicznym. W ciągu ostatniego ćwierćwiecza prezydent Alaksandr Łukaszenka systematycznie wyzbywał się potencjału obronnego i zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi na rzecz Rosji. Odciążał tym sposobem budżet państwa i przez długie lata zapewniał względną stabilność systemu władzy. Lojalność wobec Moskwy w kwestiach wojskowych była postrzegana jako gwarancja dobrych stosunków i wsparcia finansowego, przynajmniej w sferze bezpieczeństwa.
- Białoruś jest jednym z nielicznych państw świata, w których nakłady na obronę są niższe od tych na bezpieczeństwo wewnętrzne i ochronę porządku prawnego. Te na cele wojskowe stanowią trzecią część ogółu wydatków z rozdziału budżetu „Obrona narodowa i zapewnienie bezpieczeństwa narodowego” – według oficjalnych danych za lata 2019 i 2020 na obronę wydawano ok. 550 mln dolarów rocznie, a na bezpieczeństwo – 1,1 mld dolarów.
- W drugiej dekadzie XXI w. RB utraciła resztki samodzielnych zdolności obronnych i całkowicie oddała Rosji inicjatywę w zakresie obrony, zadowalając się pozorami suwerenności w tej sferze. Przedsięwzięcia wojskowe, realizowane wcześniej przez Białoruś własnym sumptem, są obecnie co najwyżej projektami dwustronnymi z jej udziałem. Na szczeblu operacyjnym i strategicznym jej armia ćwiczy wyłącznie z rosyjską, a na szczeblu taktycznym – według schematów wypracowanych przez Rosjan. Wyposażenie otrzymuje po tych samych cenach i w tym samym standardzie, w jakim

przysługuje ono Siłom Zbrojnym FR, ale wyłącznie w zakresie ustalonym przez Moskwę.

- W sferze współpracy wojskowej RB występuje względem Rosji z pozycji petenta, oferując jej własne zasoby militarne i terytorium do prowadzenia aktywności wojskowej. W zamian oczekuje wsparcia w utrzymaniu i wyposażeniu Sił Zbrojnych RB oraz uwzględniania interesów białoruskich przedsiębiorstw w ramach współpracy przemysłów zbrojeniowych. Ze strony rosyjskiej widoczna jest instrumentalizacja potencjału militarnego Białorusi, której obszar Moskwa traktuje jako potencjalny teren do rozwinięcia własnych formacji zbrojnych w przypadku konfliktu z Zachodem.
- Moskwa uzyskała od Mińska możliwość swobodnego rozwijania własnego zgrupowania operacyjnego na kierunku zachodnim, jego należytą osłonę i zabezpieczenie bez konieczności brania na siebie ciężaru utrzymania Sił Zbrojnych Republiki Białorusi. Rosja wciąż jednak nie wykorzystuje potencjału białoruskiej armii w pełnym zakresie. Z perspektywy Kremla jej najważniejsze elementy to naziemny komponent obrony powietrznej, formacje rozpoznania, łączności i walki radioelektronicznej oraz szeroko pojętego zabezpieczenia działań. Włączone w rosyjski system dowodzenia i traktowane priorytetowo w procesie modernizacji technicznej, formacje te należy *de facto* traktować jako część Sił Zbrojnych FR.
- Stopień zaawansowania rosyjsko-białoruskiej integracji wojskowej sprawia, że Białoruś nie może być rozpatrywana jako samodzielny element regionalnej sytuacji bezpieczeństwa. Należy ją uznać za nieodłączną część przestrzeni bezpieczeństwa FR, a armię i przemysł zbrojeniowy RB – za część rosyjskiego instrumentarium. Ewentualne wykorzystanie całości lub części jej potencjału militarnego będzie funkcją zaangażowania militarnego Moskwy.
- Armia białoruska ewoluuje w kierunku struktury wyspecjalizowanej w zakresie wsparcia i zabezpieczenia działań, a jej zdolności stricte bojowe stają się coraz bardziej symboliczne. Pozostając formalnie sojuszniczką Sił Zbrojnych FR, pełni przy nich jedynie rolę pomocniczą, zaś jej główne zadanie to zabezpieczenie przetrwania i rozwinięcia na terytorium Białorusi jej zgrupowania. Potencjał formacji wojskowych RB nieuczestniczących bezpośrednio w realizacji zadań z zakresu wsparcia i zabezpieczenia działań utrzymywany jest na poziomie umożliwiającym okresowy udział w ćwiczeniach z jednostkami rosyjskimi i w sytuacji skrajnie ograniczonych działań

modernizacyjnych systematycznie się zmniejsza. Białoruskie lotnictwo wojskowe w zasadzie przestaje istnieć, a pozostające na marginesie modernizacji technicznej formacje pancerne i zmechanizowane w przypadku regularnego konfliktu zbrojnego przeznaczone są *de facto* na stracenie.

- Armia białoruska ściśle współdziała z rosyjską na każdym poziomie funkcjonowania. Wojska Lądowe i Siły Operacji Specjalnych oddelegowane są w całości do Regionalnego Zgrupowania Wojsk, czyli połączonych sił obu państw na zachodnim (z perspektywy rosyjskiej) kierunku strategicznym, a Siły Powietrzne Białorusi stanowią komponent Regionalnego Systemu Obrony Powietrznej. W obu przypadkach partnerem Białorusinów po stronie rosyjskiej są formacje szczebla operacyjnego (armijnego), a faktyczne zwierzchnictwo nad jednymi i drugimi sprawuje dowództwo Zachodniego Okręgu Wojskowego Sił Zbrojnych FR (dalej: ZOW) w ramach Połączonego Dowództwa Strategicznego „Zachód”.
- Regionalne Zgrupowanie Wojsk stało się szyldem, pod którym następuje proces stopniowej inkorporacji Sił Zbrojnych RB do ZOW. W okresie zagrożenia armia rosyjska ma prawo wykorzystywać środki materiałowe i infrastrukturę na terytorium Białorusi w ramach wspólnego zabezpieczenia tyłowego Zgrupowania. Jak pojemna jest rosyjsko-białoruska definicja zagrożenia, wykazało wykorzystanie białoruskich baz do prowadzenia przez Rosjan rozpoznania na kierunku ukraińskim w gorącej fazie konfliktu w Donbasie (2014–2015).
- Białoruś scedowała na rosyjski resort obrony kwestie związane z szeroko pojętym zabezpieczeniem materiałowym swojej części Regionalnego Zgrupowania Wojsk. Nawet jeśli weźmiemy pod uwagę, że odpowiedzialność FR za wyposażenie i zaopatrzenie armii białoruskiej dotyczy okresu zagrożenia i czasu wojny, przyjęte w tym względzie porozumienie stanowi jednoznaczne przyznanie, że w razie jakiegokolwiek konfliktu Siły Zbrojne RB staną się *de facto* częścią armii rosyjskiej. Integracja w ramach Regionalnego Systemu Obrony Powietrznej, której zasadniczy element stanowiło wyposażenie jednostek białoruskich w systemy raketowe S-300, pozwoliła Rosji na ustanowienie nad obszarem państw bałtyckich i częścią terytorium Polski tzw. strefy antydostępowej (ang. Anti Access/Area Denial – A2/AD). W rezultacie Moskwa kontroluje wszelką aktywność lotnictwa NATO nad wymienionymi terenami (samoloty Sojuszu w przestrzeni powietrznej państw bałtyckich znajdują się permanentnie na celowniku rosyjskich systemów obrony powietrznej i w zasięgu ich oddziaływania). Z kolei po utworzeniu

Połączonego Systemu Walki Radioelektronicznej na obszarze obwodu kaliningradzkiego i Białorusi powstało jednolite zgrupowanie o prawdopodobnie największym na świecie nasyceniu środkami tego typu.

- Zakres przeprowadzonej w ostatnich latach modernizacji białoruskich lotnisk wojskowych znacząco przekracza potrzeby Sił Powietrznych RB i ćwiczebnej obecności maszyn FR. Należy przyjąć, że podstawowym celem przedsięwzięcia jest przygotowanie infrastruktury do przyjęcia dodatkowo przynajmniej dwóch pułków rosyjskiego lotnictwa bojowego.
- Ewentualne rozmieszczenie w przyszłości rosyjskiej bazy wojskowej na Białorusi należy traktować głównie jako polityczną deklarację woli obu państw i demonstrację determinacji Moskwy do obrony Mińska. Istniejąca infrastruktura umożliwi szybkie przemieszczenie i rozwinięcie na Białorusi jednostek dyslokowanych w graniczących z nią obwodach FR. W kontekście tego, że armia rosyjska przygotowuje się do prowadzenia na wschodniej flance NATO operacji zaczepnej, a nie obronnej, ewentualna stała obecność wojskowa w RB nie będzie miała istotnego znaczenia militarnego. W ramach przygotowań do uderzenia na Zachód przerzucenie wojsk ZOW na Białoruś odbyłoby się zdecydowanie szybciej (w ciągu kilkunastu godzin) niż ściągnięcie na środkowoeuropejski teatr działań wojennych jednostek z innych regionów Rosji.
- Przemysł zbrojeniowy Białorusi funkcjonuje głównie we współpracy z Kompleksem Obronno-Przemysłowym Rosji. W 2015 r. – po gwałtownym zerwaniu więzi kooperacyjnych przedsiębiorstw rosyjskich i ukraińskich, a w następstwie tego przejęciu części kontraktów przez zakłady białoruskie – wartość dostaw z RB osiągnęła najwyższy poziom w historii i oceniana była na 15% wartości zamówień obronnych FR. O ile dla rosyjskiej branży zbrojeniowej kooperacja z podmiotami białoruskimi wynika przede wszystkim z ustalenia korzystnych warunków, o tyle dla Białorusi, na której terytorium pozostały głównie przedsiębiorstwa produkujące nieukończone elementy, podzespoły i detale do uzbrojenia i sprzętu wojskowego, współpraca z Rosją to w dużej mierze warunek przetrwania.



## WSTĘP

Po rozpadzie Związku Sowieckiego nowo powstałe państwo białoruskie przyjęło typowy dla byłych republik sowieckich (wyjątek stanowiły trzy państwa bałtyckie) model organizowania własnego potencjału wojskowego poprzez „unarodowienie” przejętej części armii sowieckiej. Siły Zbrojne RB powstały w maju 1992 r. na bazie dawnego Białoruskiego Okręgu Wojskowego, skupiającego istotną część formacji lądowych i powietrznych Sił Zbrojnych ZSRS, przeznaczonych do uderzenia na Zachód w tzw. drugim rzucie strategicznym. W tym czasie Białoruś była już sygnatariuszem porozumienia o utworzeniu Połączonych Sił Zbrojnych Wspólnoty Niepodległych Państw (luty 1992)<sup>1</sup>, pod którym to szyldem próbowano ratować rozpadającą się armię sowiecką. Większość uczestników tego paktu postrzegала zachowanie względnie jednolitej struktury wojskowej jako sposób na ograniczenie kosztów utrzymania sił zbrojnych, zwłaszcza ich strategicznych elementów (obiektów) o wątpliwej przydatności z punktu widzenia większości byłych republik. Dwa takie obiekty pozostałe na Białorusi – 43. Węzeł Łączności Marynarki Wojennej „Wilejka” i 474. Samodzielny Węzeł Radiotechniczny (stacja radiolokacyjna systemu wczesnego ostrzegania o ataku raketowym) „Hancewicze” – Rosja utrzymała i do tej pory kontroluje. Choć początkowo FR miała względem Połączonych Sił Zbrojnych WNP dalekosiężne plany, to decyzją Moskwy – w warunkach kryzysu konstytucyjnego jesienią 1993 r. – projekt został zlikwidowany po niespełna dwóch latach.

Fiasko przekształcenia armii sowieckiej w Połączone Siły Zbrojne WNP nie wpłynęło na podejście Białorusi do rozwoju własnych sił zbrojnych. W okresie od uzyskania niepodległości do objęcia władzy przez Alaksandra Łukaszenkę (sierpień 1991 – lipiec 1994) jakimikolwiek poważniejszymi, czyli wymagającymi nakładów finansowych zmianami w sferze wojskowej nie była zainteresowana żadna licząca się siła polityczna w kraju. W kolejnych latach Mińsk poparł wszystkie forsowane przez Moskwę postulaty dotyczące współpracy militarnej, w wyniku czego stał się członkiem Połączonego Systemu Obrony Powietrznej WNP (1995), a następnie sojuszu wojskowego – Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ) WNP (2002)<sup>2</sup>.

Po blisko trzech dekadach istnienia Białoruś pozostaje jedyną z byłych republik europejskiej części Związku Sowieckiego uczestniczącą w projektach

<sup>1</sup> Utworzone jako organ WNP 14 lutego 1992 r. Poza państwami bałtyckimi nie przystąpiły do nich: Gruzja, Turkmenistan i Ukraina.

<sup>2</sup> Utworzone odpowiednio 10 lutego 1995 r. i 7 października 2002 r.

wojskowych WNP (w tym w Kolektywnych Siłach Operacyjnego Reagowania, będących strukturą wojskową OUBZ). Po 1994 r. posowieckie dziedzictwo i nieprzerwana kooperacja w ramach Wspólnoty, a następnie także Państwa Związkowego Białorusi i Rosji legły u podstaw rozwoju współpracy, a następnie integracji wojskowej z FR. Przedstawienie praktycznych aspektów tego procesu, a także próba odpowiedzi na pytanie o stopień militarnego uzależnienia Mińska od Moskwy to kluczowe cele niniejszego raportu.

Integracja wojskowa Białorusi i Rosji, którą należy uznać za jeden z najistotniejszych problemów bezpieczeństwa państw wschodniej flanki NATO, nie doznała się dotychczas kompleksowego opracowania. Co więcej, postrzegana jest ona przez pryzmat całokształtu stosunków obu krajów, w których historii wielokrotnie dochodziło do zadrażnień (szczególnie w sferze energetycznej), a Mińsk demonstracyjnie podkreślał swoją suwerenność. W rezultacie upowszechniła się opinia, zgodnie z którą Białoruś pozostaje względnie niezależna od Rosji bez względu na charakter wzajemnych relacji. Tymczasem integracja wojskowa zdaje się podlegać całkowicie innym prawidłom niż stosunki polityczne czy gospodarcze Moskwy i Mińska – nie poddaje się okresowym rozdźwiękom i jest jedyną dziedziną współpracy obu państw, której ranga nigdy nie została podważona przez RB.

Poszczególne aspekty tego zjawiska warto rozpatrywać przede wszystkim z perspektywy funkcjonowania i rozwoju wspólnych struktur Białorusi i Rosji – Regionalnego Zgrupowania Wojsk (RZW) i Regionalnego Systemu Obrony Powietrznej (RSOP). Szczególne znaczenie należy przypisać pierwszej z wymienionych, w której ramach utworzone zostały mechanizmy odpowiedzialne za integrację poszczególnych rodzajów wojsk i służb wykraczającą poza kwestie stricte wojskowe. Zapoznanie się z powyższymi strukturami, przedstawionymi w pierwszej części niniejszego opracowania, stanowi kontekst dla analizy pozostałych elementów integracji – przygotowania kadr armii białoruskiej w Rosji, wspólnej aktywności szkoleniowej, a także dostaw do RB rosyjskiego uzbrojenia oraz współpracy przemysłów zbrojeniowych obu państw. Wymienionym aspektom poświęcone zostały kolejne rozdziały raportu.

## I. POTENCJAŁ BIAŁORUSI W KONTEKŚCIE INTEGRACJI WOJSKOWEJ Z ROSJĄ

Jak większość państw powstałych na gruzach ZSRS (wyjątek stanowiły Rosja oraz prowadzące wojny były republiki Azji Środkowej i Kaukazu Południowego), Białoruś traktowała kwestie wojskowe przede wszystkim w kategoriach obciążenia dla budżetu. W warunkach chronicznego niedofinansowania wprowadzane od lat dziewięćdziesiątych zmiany w Siłach Zbrojnych RB sprowadzały się przede wszystkim do redukcji – pod względem liczebnym i organizacyjnym – potencjału odziedziczonego po Białoruskim Okręgu Wojskowym. W rezultacie do początku XXI w. armia białoruska zmniejszyła się trzykrotnie, osiągając poziom poniżej 50 tys. żołnierzy<sup>3</sup>, a rola poboru została ograniczona – zapewnia on 10% łącznej liczebności sił zbrojnych; reszta to podoficerowie i szeregowi kontraktowi (60%) oraz zawodowi oficerowie i chorążowie (30%)<sup>4</sup>.

Zmniejszeniu liczebności personelu oraz liczby (i szczebla) jednostek towarzyszyła redukcja ich wyposażenia. W pierwszych latach niepodległości Białorusi odziedziczona po armii sowieckiej liczba egzemplarzy uzbrojenia i sprzętu wojskowego była tak duża, że w pełni zaspokajała bieżące potrzeby Sił Zbrojnych RB, a także pozwalała na czerpanie zysków z eksportu. Już na początku obecnego tysiąclecia wojsko zaczęło jednak wycofywać z wyposażenia i sprzedawać najnowocześniejsze i najbardziej zaawansowane technologicznie typy uzbrojenia (samoloty bombowe Su-24 i myśliwskie Su-27, czołgi T-80), których utrzymanie w służbie przekraczało jego możliwości finansowe i techniczne.

Warto zaznaczyć, że Rosja od początku nie była zainteresowana wsparciem Białorusi w tej kwestii (zob. dalsza część). W połowie drugiej dekady XXI w., kiedy to Mińsk zakończył realizację kontraktów opartych na dobrowolnej, a następnie przymusowej wyprzedaży posowieckiego uzbrojenia, załamał się także białoruski eksport broni. Odtąd RB pozostała na rynku głównie jako poddostawca rosyjskiego przemysłu zbrojeniowego (o czym dalej)<sup>5</sup>.

<sup>3</sup> Według informacji z lutego 2020 r. w armii RB służy ok. 45 tys. żołnierzy. *Какова численность белорусской армии и чем она вооружена. Факты, которые вы могли не знать*, 42.TUT.BY, 23.02.2020, [www.42.tut.by](http://www.42.tut.by).

<sup>4</sup> Do służby z poboru trafia rocznie ok. 10 tys. młodych Białorusinów, przy czym większość z nich odbywa ją w formacjach militarnych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne i ochronę porządku prawnego (głównie w Wojskach Wewnętrznych MSW). W Siłach Zbrojnych RB służy 4,5 tys. poborowych. Д. Шамко, *Перерыв на армию. Как будет идти призыв по новым правилам?*, „Народная газета”, 30.08.2019, za: [www.pravo.by](http://www.pravo.by); *Онлайн-конференция на тему «Призыв-2020. Нововведения»*, Белтелерадиокомпания, 2.09.2019, [www.tvr.by](http://www.tvr.by).

<sup>5</sup> W latach 1992–2019 wartość eksportu uzbrojenia z RB wyniosła łącznie 3,008 mld dolarów, z czego gros przypada na lata dziewięćdziesiąte XX w. Po raz ostatni przewyższyła ona wydatki na

## **Udział Białorusi w Kolektywnych Siłach Operacyjnego Reagowania OUBZ**

Działające w ramach Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym WNP Kolektywne Siły Operacyjnego Reagowania (KSOR) powstały z inicjatywy Rosji, dążącej do usankcjonowania swojej aktywności wojskowej na obszarze Wspólnoty i utworzenia przeciwwagi dla NATO. Stanowią wspólny komponent militarny OUBZ, delegowany z jednostek wojskowych państw członkowskich, pozostający w stanie stałej gotowości do przeciwdziałania agresji zbrojnej, sytuacjom nadzwyczajnym, terroryzmowi, przestępczości zorganizowanej i handlowi narkotykami.

Porozumienie o powołaniu KSOR podpisali 14 czerwca 2009 r. w Moskwie prezydenci pięciu z siedmiu państw OUBZ (w jej skład wchodzi obecnie: Armenia, Białoruś, Kazachstan, Kirgistan, Rosja i Tadżykistan). Asygnowania go odmówili wówczas przedstawiciele Białorusi i Uzbekistanu (obecnie poza OUBZ). Zmiana decyzji Mińska nastąpiła pod wpływem obaw Łukaszenki, zaniepokojonego możliwością wybuchu w kraju „kolorowej rewolucji”. Zatwierdzenie 15 października 2009 r. dokumentu o przystąpieniu do KSOR tamtejszy reżim wykorzystał do zastraszenia społeczeństwa (pojawily się wówczas pogłoski o możliwości wezwania pomocy wojskowej w obliczu napięć przedwyborczych). Na tę decyzję wpłynęło również zapewnienie, że wydzielenie białoruskiego kontyngentu spowoduje szybsze objęcie modernizacją części wojska RB przez Rosję.

Białoruś angażuje w KSOR 2 tys. żołnierzy Sił Zbrojnych (ze składu 103. Brygady Desantowo-Szturmowej), 80 z oddziałów specjalnych MSW oraz po 30 z KGB (centrum antyterrorystycznego i oddziału specjalnego „Alfa”) i Ministerstwa ds. Sytuacji Nadzwyczajnych.

Białoruś jest jednym z nielicznych państw świata (i jedynym w regionie), w których wydatki na obronę są niższe od tych na bezpieczeństwo wewnętrzne i ochronę porządku prawnego. Stan ten ukształtował się na przełomie XX i XXI w. Nakłady na cele wojskowe stanowią trzecią część ogółu wydatków z rozdziału budżetu „Obrona narodowa i zapewnienie bezpieczeństwa

wyposażenie armii białoruskiej w 2016 r. (152 mln dolarów wobec 115 mln dolarów). Od 2017 r. wartość eksportu (odpowiednio: 50 mln dolarów w 2017 r., 45 mln dolarów w 2018 r. i 115 mln dolarów w 2019 r.) jest średnio trzykrotnie niższa niż nakłady na wyposażenie (zob. dalej). Dane za: SIPRI [Military Expenditure Database](https://www.sipri.org/), Stockholm International Peace Research Institute, [www.sipri.org](https://www.sipri.org/).

narodowego” – według oficjalnych danych za lata 2019 i 2020 na obronę przeznaczano ok. 550 mln dolarów, a na bezpieczeństwo wewnętrzne – 1,1 mld dolarów rocznie<sup>6</sup>. Rzeczywisty poziom wydatków na obronę jest wyższy (zob. Tabela 1), lecz różnice nie są znaczące względem danych publikowanych przez resort finansów, a ogół nakładów na cele wojskowe nie przekracza 1,3% PKB. Niezmiennym priorytetem pozostaje także nadrzędność nakładów na bezpieczeństwo wewnętrzne.

**Tabela 1.** Wydatki wojskowe Białorusi

		2011	2012	2013	2014	2015
Dane Ministerstwa Finansów RB	mld BYN*	2 719,8	5 048,1	6 265,3	7 368,1	9 253,1
	% PKB	0,9	1,0	1,0	0,9	1,1
Dane SIPRI	mln USD	580	660	706	716	703
	% PKB	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3
		2016	2017	2018	2019	2020
Dane Ministerstwa Finansów RB	mld BYN*	1,044	1,015	1,354	1,339	1,319
	% PKB	1,1	1,0	1,1	1,0	1,0
Dane SIPRI	mln USD	655	629	715	760	b.d.
	% PKB	1,3	1,2	1,2	1,2	b.d.

\* 1 lipca 2016 r. przeprowadzono denominację rubla białoruskiego. Jeden nowy rubel odpowiada 10 tys. starych.

**Źródło:** Аналитические доклады «О состоянии государственных финансов Республики Беларусь», Министерство Финансов RB, [www.minfin.gov.by](http://www.minfin.gov.by); SIPRI Military Expenditure Database, Stockholm International Peace Research Institute, [www.sipri.org](http://www.sipri.org).

<sup>6</sup> Wydatki Ministerstwa Obrony RB są wyższe niż pozostałych resortów siłowych traktowanych oddzielnie (przy czym tylko nieznacznie wyższe od tych ponoszonych przez MSW), a ustępują połączonym wydatkom MSW, KGB i służby granicznej. Закон Республики Беларусь 16 декабря 2019 г. No 269-3 «О республиканском бюджете на 2020 год», Министерство Финансов RB, [www.minfin.gov.by](http://www.minfin.gov.by). Zob. także: С. Острына, Военный бюджет Беларуси: внешние угрозы пока не в приоритете, Военно-политическое обозрение, 11.11.2019, [www.belvpo.com](http://www.belvpo.com) oraz publikowane przez Министерство Финансов RB dokumenty z serii «Бюджет Республики Беларусь для граждан» dotyczące budżetów na lata: 2018, 2019 i 2020, [www.minfin.gov.by](http://www.minfin.gov.by).

Impulsem do podjęcia działań modernizacyjnych – początkowo ograniczających się do ww. redukcji i reorganizacji pozostałości Białoruskiego Okręgu Wojskowego – stało się zintensyfikowanie współpracy wojskowej z Rosją. To Moskwa, która w latach 2003–2004 przystąpiła do szeroko zakrojonej reformy własnej armii, w miarę postępów w tym procesie zaczęła systematycznie wymuszać na Mińsku kolejne zmiany w Siłach Zbrojnych RB.

Podwaliny pod przyszłą integrację obu armii położono w 1998 r., powołując do życia Regionalne Zgrupowanie Wojsk. Za moment przełomowy należy jednak uznać utworzenie Państwa Związkowego Białorusi i Rosji (1999). Wśród jego założeń znalazła się wspólna polityka obronna (w aspekcie politycznym, gospodarczym i wojskowym)<sup>7</sup>, w zgodnej opinii przywódców obu państw nakierowana na docelowe utworzenie jednolitej przestrzeni militarnej. W ramach Państwa Związkowego sukcesywnie, rok po roku wypracowywano i przyjmowano kolejne dokumenty regulujące i uszczegóławiające kwestie współpracy i integracji wojskowej nie tylko w odniesieniu do armii RB i FR, lecz także przemysłów zbrojeniowych obu państw.

Kierunki rozwoju potencjału militarnego Białorusi w ramach kooperacji wojskowej z Rosją ewoluowały od prób utrzymania względnej suwerenności wobec silniejszego sojusznika (widocznych jeszcze w dokumentach z pierwszej dekady XXI w.) do skupienia się w pierwszym rządzie na dostosowaniu do potrzeb jego armii. Przejawem znaczącego samoograniczenia były już przyjęte w 2011 r. plan i koncepcja rozwoju Sił Zbrojnych RB (odpowiednio do 2015 i do 2020 r.). W *Państwowym programie uzbrojenia na lata 2016–2020* – formalnie ukończonym, lecz nie do końca sfinalizowanym (realizacja najważniejszych przedsięwzięć została przesunięta na okres po 2020 r.) – niekwestionowane pierwszeństwo przyznano tym komponentom armii białoruskiej, które strona rosyjska wyznaczyła do współdziałania w ramach RZW, a przede wszystkim RSOP (2009). RB zrezygnowała z prób kompleksowej modernizacji swoich sił zbrojnych (nawet jeśli sprowadzały się one do nadążenia za zmianami w armii rosyjskiej), a zachodzące w nich przekształcenia ograniczono do rezygnacji z części zdolności wojskowych i – w założeniu strony białoruskiej – scedowania ich na sąsiada. Kontynuację tego trendu, a także potwierdzenie przyjęcia przez Mińsk rosyjskiego postrzegania ogółu kwestii militarnych, stanowią przyjęte

<sup>7</sup> Porozumienie o utworzeniu Państwa Związkowego, podpisane 8 grudnia 1999 r. (weszło w życie 26 stycznia 2000 r.), było zwieńczeniem prac rozpoczętych w połowie lat dziewięćdziesiątych, w ramach których podpisano kolejno umowy o utworzeniu wspólnoty (1996), a następnie związku (1997) Białorusi i Rosji. *Договор о создании Союзного государства*, за: Информационно-аналитический портал Союзного государства, [www.soyuz.by](http://www.soyuz.by).

w grudniu 2019 r. *Plan obrony Białorusi oraz koncepcja budowy i rozwoju Sił Zbrojnych RB do 2030 r.* (zob. niżej)<sup>8</sup>.

### **Plan obrony Białorusi oraz koncepcja budowy i rozwoju Sił Zbrojnych RB do 2030 r.**

*Plan obrony Białorusi* składa się z pakietu aktów regulujących kwestie funkcjonowania państwa w okresie narastającego zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny. Najważniejsze z nich to *Decyzja naczelnego wodza w sprawie obrony Białorusi* oraz *Dyrektywa w sprawie obrony kraju*. Dokumenty te nie zostały upublicznione, a z ujawnionych informacji wynika, że położono w nich nacisk na zapobieganie agresji, odstraszenie strategiczne i destabilizację sytuacji wewnętrznej jako punkt wyjścia do wewnętrznego konfliktu zbrojnego. W kontekście integracji wojskowej Białorusi i Rosji szczególną uwagę zwraca kwestia odstraszenia strategicznego – Mińsk nie dysponuje na tym polu samodzielnie żadnymi liczącymi się zdolnościami. Należy przyjąć, że dokumenty *de facto* wpisują RB w rosyjski system odstraszenia strategicznego.

*Koncepcja budowy i rozwoju Sił Zbrojnych RB do 2030 r.* określa skład i strukturę oraz zadania armii w czasie pokoju i wojny. Z ujawnionych informacji wynika, że dotychczasowe skład i struktura będą zachowane, a ich rozwój ma nastąpić poprzez intensyfikację szkolenia, doposażenie i modernizację techniczną. Środki mają zostać przeznaczone przede wszystkim na bezzałogowe statki powietrzne, stacje radiolokacyjne i systemy rozpoznania radioelektronicznego. Zapowiedziano także modernizację lotnictwa szturmowego oraz kontynuowanie modernizowania artylerii, w tym raketowej. Docelowo Siły Zbrojne RB mają pozbyć się wszelkich materiałów i wyposażenia moralnie i fizycznie przestarzałych (należy przez to rozumieć wycofanie ze służby niezmodernizowanych typów posowieckiego uzbrojenia i sprzętu wojskowego). Realizacji tych celów służyć będzie zwiększenie wydatków obronnych do 1,5% PKB.

<sup>8</sup> Лукашенко утвердил новый план обороны Беларуси. На чем сделаны акцентy?, Белта, 19.12.2019, [www.belta.by](http://www.belta.by).

## II. REGIONALNE ZGRUPOWANIE WOJSK

Historia RZW, czyli połączonych formacji lądowych armii białoruskiej i rosyjskiej na kierunku zachodnim, sięga końca lat dziewięćdziesiątych. Podczas opracowywania dokumentów konstytuujących przyszłe Państwo Związkowe ustalono, że w interesie strategicznym obu państw leży zintegrowanie lądowego komponentu Sił Zbrojnych RB z jego rosyjskim odpowiednikiem. RZW powołano do życia 22 stycznia 1998 r. na mocy wcześniejszego porozumienia Alaksandra Łukaszenki i Borysa Jelcyna z grudnia 1997 r.<sup>9</sup> Początkowo zgrupowanie składało się z Wojsk Lądowych i Sił Mobilnych (od 2007 r. Sił Operacji Specjalnych) Sił Zbrojnych RB (oddelegowanych do udziału w RZW w całości) oraz 20. Armii wówczas Moskiewskiego, a obecnie Zachodniego Okręgu Wojskowego Sił Zbrojnych FR (potencjał RZW – zob. Aneks). Zmiany w strukturze dowodzenia armii białoruskiej, przede wszystkim likwidacja z końcem 2011 r. dowództwa Wojsk Lądowych<sup>10</sup>, sfinalizowana wiosną 2012 r., a także prowadzone wspólnie ćwiczenia szczebla strategicznego pozwalają jednak stwierdzić, że w ostatniej dekadzie RZW stało się *de facto* szyldem, pod którym następuje proces stopniowej inkorporacji Sił Zbrojnych Białorusi do ZOW.

### Obrona Terytorialna

Za próbę zachowania przez reżim Łukaszenki zwierzchnictwa przynajmniej nad częścią armii białoruskiej w sytuacji realnej groźby przejęcia pełni dowodzenia nad siłami operacyjnymi przez Rosję należy uznać utworzenie w 2002 r. Obrony Terytorialnej (OT). Z perspektywy integracji armii białoruskiej z rosyjską istotne było formalne wyprowadzenie tej struktury z Sił Zbrojnych RB, w rezultacie czego nie weszła ona w skład RZW. Oddana pod kontrolę gubernatorów (w koordynacji z Ministerstwem Obrony), OT od początku odgrywała rolę zaplecza mobilizacyjnego – rezerwy kadrowej dla Sił Zbrojnych RB. Ewoluowała przy tym w kierunku kolejnej formacji bezpieczeństwa wewnętrznego (powiązanej z pozostałymi odpowiedzialnymi za nie resortami), służącej do dyscyplinowania społeczeństwa i wykonującej w ramach ćwiczeń zadania na potrzeby struktur siłowych i władz lokalnych. Z racji braku możliwości należytego wyposażenia i wyszkolenia OT dywagacje na temat zbudowania na jej bazie formacji lekkiej piechoty

<sup>9</sup> Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместном обеспечении региональной безопасности в военной сфере, 19.12.1997, Министерство Spraw Zagranicznych FR, [www.mid.ru](http://www.mid.ru).

<sup>10</sup> Министр обороны Беларуси рассказал о целях оптимизации Вооруженных Сил, Военно-политическое обозрение, 13.10.2011, [www.belvpo.com](http://www.belvpo.com).



od początku miały charakter wyłącznie teoretyczny. Obecnie znaczenie wojskowe tej struktury należy określić jako marginalne.

W wyniku likwidacji dowództwa Wojsk Lądowych doszło do utraty ostatniego atrybutu samodzielności w zakresie przygotowania i prowadzenia operacji lądowej na szczeblu strategiczno-operacyjnym – kompetencje narodowe RB kończą się więc *de facto* na poziomie operacyjno-taktycznym. Białoruskie dowództwa operacyjne – Zachodnie w Grodnie i Północno-Zachodnie w Borysowie – stanowią ekwiwalent dowództw korpusów ogólnowojskowych o strukturze brygadowej, analogicznie do formacji rosyjskich (m.in. 11. Korpusu Armijnego w obwodzie kaliningradzkim), o statusie niższym niż przynależny rosyjskim dowództwom armii o strukturze dywizyjnej. Na potrzeby bieżącego szkolenia (podstawowego i taktycznego) jednostek w strukturze Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych RB w listopadzie 2011 r. utworzono Zarząd Szkolenia Bojowego. Sztab Generalny pełni jednak względem podporządkowanych sobie formacji Wojsk Lądowych przede wszystkim funkcje administracyjne – na kształt rosyjskiego dowództwa okręgu wojskowego sprzed reformy nadającej mu kompetencje dowództwa sił połączonych na kierunku strategicznym.

Niezależnie od powyższego, Białoruś i Rosja w czasie pokoju względnie zgodnie utrzymują formalne równouprawnienie stron w ramach RZW, co przejawia się sprawowaniem komendy nad wspólnymi strukturami i przedsięwzięciami także przez oficerów armii białoruskiej. Bieżące funkcjonowanie zgrupowania niezmiennie określają przyjmowane przez resorty obrony obu państw roczne plany wspólnych przedsięwzięć. Strona białoruska, nie kwestionując wykorzystania jej sił zbrojnych podczas konfliktu zbrojnego pod dowództwem rosyjskim (na co wskazują przede wszystkim wspólne ćwiczenia, o czym dalej), z powodów prestiżowych nie chce sformalizować ostatecznie zasad dowodzenia tą strukturą w czasie pokoju. Prezydent Łukaszenka manifestuje w ten sposób swoje zwierzchnictwo nad armią. FR jak dotąd nie dąży do powołania stałych struktur dowódczych RZW w okresie pokoju (nie uwzględniają tego nawet rosyjskie dokumenty doktrynalne), zadowolając się wdrażaniem kolejnych programów integrujących komponenty i jednostki białoruskie z rosyjskimi (wykaz oddziałów RB zintegrowanych z ZOW – zob. Aneks). Pozostawiając prezydentowi Białorusi formalne zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi, strona rosyjska systematycznie wiąże kolejne istotne dla niej elementy armii białoruskiej, a poprzez ich bezpośrednią integrację z rosyjskimi odpowiednikami (formacjami rodzajów wojsk i służb w ZOW) wprowadza je do struktury dowodzenia Sił Zbrojnych FR.

Charakter inkorporacyjny mają przede wszystkim rozwijane w ramach RZW połączone systemy rozpoznania, łączności, walki radioelektronicznej (WRE), zabezpieczenia technicznego i tyłowego (logistycznego) oraz – najnowszy – zabezpieczenia topogeodezyjnego i nawigacyjnego<sup>11</sup>.

## Wspólne zabezpieczenie tyłowe

Jako pierwsze – w 2004 r. – weszło w życie **porozumienie o wspólnym zabezpieczeniu tyłowym RZW**, zgodnie z którym Siły Zbrojne FR mają prawo wykorzystywać środki materiałowe i infrastrukturę na terytorium Białorusi w czasie zagrożenia (pojemność tego terminu można było ocenić dopiero w trakcie konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, o czym dalej) i w czasie wojny<sup>12</sup>. Porozumienie to należy uznać za bazowe zarówno dla organizacji wspólnych działań (przede wszystkim ćwiczeń), jak i integracji kolejnych rodzajów wojsk i służb.

Z aktywności szkoleniowej połączonych tyłów RZW należy wnioskować, że dotychczas wypracowano względnie precyzyjny plan przemieszczenia na terytorium Białorusi wojsk rosyjskich oraz niezbędnych do prowadzenia operacji środków materiałowych. W połączonych tyłach RZW sformowana została dodatkowo jednolita służba paliwowa, do której zadań należy m.in. integracja cywilnej sieci transportu i dystrybucji paliw w celu jej potencjalnego wykorzystania w ramach operacji militarnej (głównym partnerem po stronie cywilnej jest rosyjski państwowy koncern Transneft')<sup>13</sup>.

## Połączony System Zabezpieczenia Technicznego

W tworzonym od 2005 r. **Połączonym Systemie Zabezpieczenia Technicznego** (dalej: PSZT) główną rolę odgrywają białoruskie Wojska Transportowe (podległe Ministerstwu Obrony RB, ale skupiające także kompetencje z zakresu bezpieczeństwa transportu – głównie szynowego – innych resortów) i Wojska

<sup>11</sup> Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Беларусь о взаимном обмене геопространственной информацией между вооруженными силами Российской Федерации и Республики Беларусь от 25 октября 2019 года (вступило в силу 14 июля 2020 года), за: Официальный интернет-портал правовой информации, [www.publication.pravo.gov.ru](http://www.publication.pravo.gov.ru).

<sup>12</sup> Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Беларусь о совместном тыловом обеспечении региональной группировки войск (сил) Вооруженных Сил Российской Федерации и Вооруженных Сил Республики Беларусь, Министерство Spraw Zagranicznych FR, 25.12.2002, [www.mid.ru](http://www.mid.ru).

<sup>13</sup> Генерал-майор Андрей Бурдыко: «У белорусской армии надёжный тыл», „Во славу Родины”, 28.03.2018.

Kolejowe Sił Zbrojnych FR. Ich współpraca ma podstawowe znaczenie dla zabezpieczenia przewozu oddziałów i materiałów wojskowych – odpowiadają wspólnie za utrzymanie i naprawę istniejących obiektów oraz rozbudowę linii i przepraw kolejowych, a także przepraw promowych oraz mostów i wiaduktów dla komunikacji samochodowej. Projekty infrastrukturalne w ramach PSZT realizowane są w ramach programów Państwa Związkowego. Ukończony program na lata 2016–2020 nosi znaczący tytuł *Rozwój i unowocześnienie jednolitego systemu zabezpieczenia technicznego sieci kolejowej regionu*. W ramach systemu uwzględniane są zdolności nie tylko ww. formacji militarnych, lecz także cywilnych kolei białoruskich i rosyjskich.

## Wspólne zabezpieczenie techniczne

Podpisane w listopadzie 2016 r. **porozumienie o wspólnym zabezpieczeniu technicznym Regionalnego Zgrupowania Wojsk**<sup>14</sup> nie dotyczy przedmiotu działań PSZT, lecz odnosi się do materii porozumienia o wspólnym zabezpieczeniu tyłowym RZW. Odwołuje się przy tym jednak do innego dokumentu, jeszcze z końca lat dziewięćdziesiątych – umowy o wspólnym wykorzystaniu obiektów infrastruktury wojskowej<sup>15</sup>. Mimo podkreślania przez komentatorów przede wszystkim możliwości, jakie porozumienie o wspólnym zabezpieczeniu technicznym RZW daje Rosji w zakresie rozmieszczenia na terytorium RB składów z uzbrojeniem i sprzętem wojskowym (nie tylko w oparciu o istniejącą infrastrukturę białoruską, lecz także nowo zbudowanych „wspólnych”)<sup>16</sup>, jego zapisy w omawianym względzie nie różnią się znacząco od przyjętych we wcześniejszych dokumentach. Nowością jest natomiast scedowanie na Ministerstwo Obrony FR kompleksowego zabezpieczenia materiałowego „białoruskiej części Regionalnego Zgrupowania Wojsk”<sup>17</sup>. Nawet jeśli weźmie się pod uwagę, że odpowiedzialność Moskwy za wyposażenie i zaopatrzenie armii białoruskiej dotyczy okresu zagrożenia i czasu wojny, zapis ten stanowi jednoznaczne przyznanie, że w przypadku jakiegokolwiek konfliktu Siły Zbrojne RB stają się *de facto* częścią armii rosyjskiej.

<sup>14</sup> Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Российской Федерации о совместном техническом обеспечении региональной группировки войск (сил) Республики Беларусь и Российской Федерации, 2.11.2016, za: [www.pravo.by](http://www.pravo.by).

<sup>15</sup> Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Белоруссия о совместном использовании объектов военной инфраструктуры Российской Федерации и Республики Белоруссия в интересах обеспечения безопасности государств, 16.10.1998, za: Кодекс, [www.docs.cntd.ru](http://www.docs.cntd.ru).

<sup>16</sup> А. Алесин, *Россия может разместить в Беларуси склады с военной техникой и оружием*, Naviny.by, 14.12.2017, [www.naviny.online](http://www.naviny.online).

<sup>17</sup> Artykuł 6. porozumienia o wspólnym zabezpieczeniu technicznym Regionalnego Zgrupowania Wojsk.

## Połączony System Walki Radioelektronicznej

Spośród formacji wsparcia na wyszczególnienie zasługuje **Połączony System Walki Radioelektronicznej**, utworzony w grudniu 2009 r. na podstawie porozumienia o współdziałaniu w kwestiach WRE. Jednostki WRE są jedynymi w Siłach Zbrojnych RB, których potencjał uległ zwiększeniu (od podstaw sformowano trzy samodzielne bataliony). Do końca 2012 r. przeprowadzona została reorganizacja białoruskich formacji tego typu na wzór rosyjski<sup>18</sup>. W rezultacie na obszarze obwodu kaliningradzkiego i Białorusi powstało jednolite zgrupowanie o prawdopodobnie największym na świecie nasyceniu różnego rodzaju środkami walki radioelektronicznej. Charakterystyczny dla ogólnego kierunku rozwoju wzajemnych relacji w ramach RZW jest, począwszy od 2017 r., udział żołnierzy białoruskich pododdziałów WRE w konkursie wyszkolenia pododdziałów walki radioelektronicznej Sił Zbrojnych FR. To pierwszy rodzaj wojsk Sił Zbrojnych RB, który uczestniczył w takim konkursie.

Poza głównym obszarem rosyjskiego zainteresowania pozostają wchodzące w skład RZW stricte bojowe formacje Wojsk Lądowych RB i – w zakresie nadania im zdolności analogicznych z Wojskami Powietrznodesantowymi FR – Sił Operacji Specjalnych (Wojska Powietrznodesantowe FR stały się w ostatnich latach klasycznymi formacjami zmechanizowanymi przystosowanymi do szybkiego przerzutu drogą powietrzną, Siły Operacji Specjalnych są w większości pozbawione ciężkiego uzbrojenia, a zwłaszcza gąsienicowych wozów bojowych). Nie oznacza to, że nie podlegają one stopniowej integracji z ich rosyjskimi odpowiednikami. Procesy te nie obejmują jednak całych formacji, a jedynie wybrane jednostki, w pierwszym rzędzie z Sił Operacji Specjalnych. O stopniu przydatności poszczególnych rodzajów wojsk i służb Sił Zbrojnych RB na potrzeby realizacji rosyjskich planów rozbudowy potencjału militarnego na zachodnim kierunku strategicznym najlepiej świadczą wspólne ćwiczenia oraz skala i charakter modernizacji technicznej oddziałów (zob. dalej).

### Rosyjskie obiekty wojskowe na Białorusi

Formalnoprawna rosyjska obecność militarna na Białorusi – wykraczająca poza integrację wojskową w ramach RZW i RSOP – rozpoczęła się w połowie lat dziewięćdziesiątych. W porozumieniu z 6 stycznia 1995 r. Siły Zbrojne FR uzyskały prawo do nieodpłatnej dzierżawy na okres 25 lat dwóch posowieckich obiektów wojskowych o przeznaczeniu strategicznym,

<sup>18</sup> Войска РЭБ: истоки и современность, „Во славу Родины”, 16.12.2017.

które od rozpadu ZSRR i tak pozostawały w rosyjskich rękach. W zamian Moskwa anulowała część długów Mińska z tytułu dostaw energii, a także zapewniła nieodpłatne szkolenie białoruskich wojskowych i udostępniła poligon Aszułuk na potrzeby ćwiczeń tamtejszej obrony powietrznej. Porozumienie weszło w życie 7 czerwca 1996 r. i obowiązuje do 7 czerwca 2021 r., po czym automatycznie odnowi się na kolejne 25 lat. Białoruś miała możliwość poinformowania o rezygnacji z jego przedłużenia na dotychczasowych zasadach lub w ogóle do 6 czerwca 2020 r., lecz – mimo niejednoznacznych sugestii ze strony władz w Mińsku tuż przed upływem tego terminu – nie skorzystała z niej.

Siły Zbrojne FR dzierżawią od RB dwa obiekty położone na jej terytorium:

- 43. Węzeł Łączności Marynarki Wojennej „Wilejka” (radiostacja RJH69 Antiej) – funkcjonuje od 22 stycznia 1964 r. Zapewnia łączność Sztabu Głównego MW FR z atomowymi okrętami podwodnymi, a także realizuje zadania z zakresu rozpoznania radiotechnicznego i walki radioelektronicznej w interesie Strategicznych Wojsk Rakietowych oraz Sił Powietrzno-Kosmicznych FR. Służbę pełni w nim 350 oficerów i chorążych, przede wszystkim Marynarki Wojennej FR. 43. Węzeł Łączności pozostaje jednym z ważniejszych obiektów rosyjskiej infrastruktury militarnej poza jej granicami. Odpowiada za utrzymanie łączności strategicznej na całym północnym Atlantyku;
- 474. Samodzielny Węzeł Radiotechniczny (Sił Powietrzno-Kosmicznych FR) „Hancewicze” (także „Kleck-2”; radar systemu wczesnego ostrzegania o ataku rakietowym 70M6 Wołga) – jest obiektem *de facto* od początku funkcjonowania rosyjskim, powstałym na bazie nieukończonego sowieckiego (budowa rozpoczęła się w 1986 r., wstrzymano ją w 1992 r., a następnie wznowiono w 1996 r.), uruchomionym w grudniu 2001 r. i przyjętym do uzbrojenia 1 października 2003 r. Służbę w obiekcie pełni 2 tys. rosyjskich wojskowych. Stacja radiolokacyjna „Hancewicze”, jeszcze na początku wieku mająca znaczenie strategiczne, obecnie odgrywa rolę uzupełniającą w nowym rosyjskim systemie wczesnego ostrzegania opartym na nowych radarach z rodziny Woroneż (kierunek zachodni obsługują dwie tego typu stacje – „Lech-tusi” w obwodzie leningradzkim i „Pionierskij” w kaliningradzkim).

### III. REGIONALNY SYSTEM OBRONY POWIETRZNEJ

Najbardziej czytelnym przykładem obrazującym postępujące uzależnienie strategiczne Sił Zbrojnych RB od Rosji jest podpisane w Moskwie 3 lutego 2009 r. porozumienie o Jednolitym Regionalnym Systemie Obrony Powietrznej<sup>19</sup>, które weszło w życie w marcu 2012 r. Od kwietnia 2016 r., kiedy to poinformowano o zakończeniu formowania RSOP, występuje on pod nazwą „Wschodnioeuropejski Połączony Regionalny System Obrony Powietrznej” (protokół o zmianach i uzupełnieniach do umowy uwzględniający wdrożone w trakcie tworzenia systemu zmiany podpisano w Mińsku w listopadzie 2016 r.)<sup>20</sup>. Jego zręby powstały w ostatniej dekadzie XX w. (wspólny dyżur bojowy rozpoczęto 1 kwietnia 1996 r.), lecz przez wiele lat funkcjonował on bez podstawowych unormowań prawnych, głównie wskutek oporu władz białoruskich, które blokowały podpisanie porozumienia w obawie przed utratą suwerenności nad istotną częścią sił zbrojnych. Ostatecznie Mińsk przystał jednak na rosyjską propozycję utworzenia wspólnego dowództwa, które może funkcjonować także w czasie pokoju<sup>21</sup>.

Zgodnie z zawartą umową komendę nad RSOP sprawować ma „dowódca związku operacyjnego wojsk lotniczych i obrony powietrznej jednej ze stron”. Stawia to dowódcę Sił Powietrznych Białorusi (jako całość odpowiadających strukturą i potencjałem najwyżej jednemu niedużemu związkowi operacyjnemu Sił Powietrzno-Kosmicznych FR<sup>22</sup>) na pozycji równoważnej z tą, którą posiada dowódca 6. Armii Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej (WLiOP) ZOW. Taki stan rzeczy podporządkowuje formację białoruską rosyjskiemu dowództwu szczebla strategicznego (w omawianym przypadku Połączonemu Dowództwu Strategicznemu „Zachód”). Obecnie problemem strony białoruskiej nie jest jednak kwestia oddania Rosji zwierzchnictwa nad Siłami Powietrznymi RB,

<sup>19</sup> Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь, Ministerstwo Spraw Zagranicznych FR, 3.02.2009, [www.mid.ru](http://www.mid.ru).

<sup>20</sup> Протокол о внесении изменений и дополнения в Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь от 3 февраля 2009 г., Ministerstwo Spraw Zagranicznych FR, 2.11.2016, [www.mid.ru](http://www.mid.ru).

<sup>21</sup> *Ibidem*. Formalnie dowódcę RSOP powołuje się w okresie zagrożenia spośród wskazanych wcześniej dowódców związków operacyjnych, co przypomina m.in. polskie rozwiązanie z Naczelnym Dowódcą Sił Zbrojnych RP, w czasie pokoju również jedynie wskazanym do pełnienia funkcji.

<sup>22</sup> Komponent lotniczy Sił Powietrznych RB jest mniejszy od funkcjonującego na szczeblu związku taktycznego (dywizja lotnicza) rosyjskiego zgrupowania lotniczego w obwodzie kaliningradzkim. Do szczebla samodzielnego związku operacyjnego Siły Powietrzne RB może predestynować co najwyżej ich komponent naziemny (pułki raketowe obrony powietrznej).

lecz fakt, że armia rosyjska nie jest zainteresowana wykorzystaniem, a co za tym idzie – także wspieraniem utrzymywania całego białoruskiego lotnictwa i obrony powietrznej, a jedynie ich wybranych jednostek (o czym dalej).

RSOP Białorusi i Rosji stanowi właściwie ekwiwalent związku operacyjnego sił powietrznych – armii wojsk lotniczych i obrony powietrznej. Połączenie Sił Powietrznych RB i rosyjskiej 6. Armii WLiOP nominalnie pozwalałoby na utworzenie formacji wyższego szczebla (operacyjno-strategicznego), jednak ze względu na niewielki potencjał lotniczy pierwsza z tych struktur może być postrzegana wyłącznie jako wzmocnienie drugiej<sup>23</sup>.

Do momentu podpisania porozumienia formalnie uruchamiającego RSOP jego działalność koordynowała wspólna grupa operacyjna, składająca się z dziesięciu oficerów FR i RB. Oficerowie rosyjscy zostali również oddelegowani do dowództw najważniejszych dla funkcjonowania RSOP białoruskich związków taktycznych (formalnie podjęli służbę w armii białoruskiej). W ramach szkolenia pododdziały Sił Powietrznych RB są włączane do struktur 6. Armii WLiOP. Jako gospodarz ćwiczeń RSOP występuje głównodowodzący Sił Powietrzno-Kosmicznych FR (koordynacją działań Systemu zajmuje się Centralny Punkt Dowodzenia tych sił), a kierownictwo armii białoruskiej pełni rolę obserwatora.

Dotychczas – poza ćwiczeniami – można było zaobserwować dwa praktyczne aspekty funkcjonowania RSOP. Na podstawie porozumienia o tym systemie od końca 2013 r. do 2016 r. na białoruskich lotniskach stacjonowały w trybie rotacyjnym rosyjskie samoloty (sześć myśliwców wielozadaniowych Su-27 i trzy maszyny transportowe w Bobrujsku oraz cztery Su-27 w Baranowiczach)<sup>24</sup>. Oficjalnie była to wspólna odpowiedź obu państw na misję NATO Air Policing w krajach bałtyckich, zbiegła się jednak w czasie z gorącym okresem interwencji zbrojnej Rosji przeciwko Ukrainie i poprzedziła polityczne dywagacje o ewentualnej stałej bazie lotniczej FR na terytorium RB (demonstrowana przez prezydenta Łukaszenkę niezgoda na nią miała podkreślać suwerenność Mińska). Nie można wykluczyć, że rosyjski „air policing” powróci na

<sup>23</sup> Nie można wykluczyć, że docelowo białoruskie lotnictwo i obrona powietrzna utworzą związek operacyjny – pełnowartościową armię wojsk lotniczych i obrony powietrznej – nie z 6. Armii WLiOP, a z dyslokowanymi w obwodzie kaliningradzkim 132. Mieszana Dywizją Lotniczą i 44. Dywizją Rakietową Obrony Powietrznej.

<sup>24</sup> М.ін. Летчики РФ и Белоруссии начали совместное боевое дежурство, Интерфакс-АВН, 10.12.2013; Российские истребители будут перебазированы на аэродромы Белоруссии – командующий белорусских ВВС, Интерфакс-АВН, 13.03.2014; Летчики Белоруссии и России за год совместного боевого дежурства в рамках ПВО СНГ совершили около 300 боевых вылетов, Интерфакс-АВН, 12.12.2014; РФ отозвала Су-27СМ из Беларуси – *Bellingcat*, ZN.UA, 11.10.2016, [www.zn.ua](http://www.zn.ua).



Białoruś na podstawie podpisanego podczas wspólnego kolegium ministerstw obrony w październiku 2020 r. postanowienia o wspólnej ochronie przestrzeni powietrznej zewnętrznej granicy Państwa Związkowego w ramach RSOP<sup>25</sup>.

Za znacznie istotniejszy aspekt funkcjonowania Systemu, bezpośrednio podważający deklarowaną przez Białoruś neutralność w konflikcie rosyjsko-ukraińskim, należy uznać przebazowanie do Baranowicz w marcu 2014 r. rosyjskiego samolotu rozpoznania radioelektronicznego A-50, którego głównym zadaniem była obserwacja środkowej i zachodniej części terytorium Ukrainy. W misjach obserwacyjnych jego eskortę stanowiły nie tylko rosyjskie Su-27, lecz także białoruskie MiG-29. Zwraca uwagę oficjalne stanowisko Mińska, zgodnie z którym rosyjskie maszyny prowadziły rozpoznanie powietrzne w interesie Państwa Związkowego<sup>26</sup>.

Częste korzystanie z lotnisk na Białorusi świadczy o stosunkowo dużej swobodzie poruszania się wojskowych statków powietrznych FR w tamtejszej przestrzeni powietrznej. Da się ją zauważyć nie tylko w czasie wspólnych ćwiczeń (o czym dalej), lecz przede wszystkim w trakcie podstawowego szkolenia rosyjskich pułków lotniczych.

Przeprowadzona dotychczas modernizacja bazy lotniskowej Sił Powietrznych RB wykracza zarówno poza potrzeby tamtejszego lotnictwa, jak i okresowego bazowania maszyn rosyjskich. Należy przyjąć, że jej podstawowym celem jest przygotowanie infrastruktury do przyjęcia znaczącej liczby samolotów FR (co najmniej dwa pułki po 24–36 maszyn każdy) – na stałe lub czasowo. Zwraca uwagę, że z czterech głównych białoruskich lotnisk wojskowych (Baranowicze, Bobrujsk, Lida i Maczuliszczy) trzy są użytkowane w niepełnym zakresie (co wynika z niewielkiego potencjału lotnictwa RB, zob. Aneks), a jedno – w Bobrujsku – wykorzystują na razie wyłącznie Rosjanie<sup>27</sup>. Po przeprowadzonej

<sup>25</sup> Минобороны Белоруссии сообщило о подписании постановления о совместной с РФ охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве, Интерфакс-АВН, 27.10.2020.

<sup>26</sup> Российский самолет дальней радиолокации передислоцирован на аэродром «Барановичи» в Белоруссии, Интерфакс-АВН, 17.03.2014; Российский самолет ДРЛО А-50 начал полеты в небе Белоруссии, Интерфакс-АВН, 24.03.2014.

<sup>27</sup> Lotnisko w Bobrujsku wyremontowano jako pierwsze, na potrzeby ćwiczeń „Zachód 2013”. Już po rosyjskiej agresji zbrojnej przeciwko Ukrainie przystąpiono do jego modernizacji. В. Зуев, *Белорусское небо будет под защитой*, Независимое военное обозрение, 28.03.2014, nvo.ng.ru; *Минобороны опровергает информацию о российских авиабазах в Беларуси*, Белорусский партизан, 19.08.2015, belaruspartisan.by. W Bobrujsku stacjonuje na co dzień odpowiedzialny za utrzymanie w należytym stanie technicznym i remonty lotnisk 83. Samodzielny Pułk Inżynieryjno-Lotniskowy – jedyna tego rodzaju jednostka w armii białoruskiej. *Строят чтобы летать! 83-й отдельный инженерно-аэродромный полк завершил очередной строительный сезон*, Бобруйский городской исполнительный комитет, 21.11.2019, www.bobruisk.by.



modernizacji z obiektu w Bobrujsku mogą korzystać samoloty dowolnego typu użytkowanego przez Siły Powietrzno-Kosmiczne FR, w tym bombowce strategiczne, które bazowały na nim w czasach sowieckich<sup>28</sup>. Prawdopodobnie podobne możliwości będzie miało remontowane w 2020 r. lotnisko Maczuliszczy (jest ono wykorzystywane w niewielkim stopniu, stacjonują tam białoruskie samoloty transportowe)<sup>29</sup>.

Integracja w ramach RSOP, której zasadniczy element stanowiło wyposażenie jednostek RB w systemy raketowe S-300, pozwoliła Rosji na ustanowienie nad obszarem państw bałtyckich i częścią terytorium Polski tzw. strefy A2/AD, mającej charakter dwustronny (zasięgi systemów S-300 i S-400 rozmieszczonych w obwodzie kaliningradzkim pokrywają się z zasięgiem rakiet S-300 zlokalizowanych na Białorusi). W rezultacie pod kontrolą FR znajduje się wszelka aktywność NATO nad wymienionymi terenami (samoloty Sojuszu w przestrzeni powietrznej państw bałtyckich znajdują się permanentnie na celowniku i w zasięgu oddziaływania jej systemów obrony powietrznej).

### **Nowa rosyjska baza wojskowa na Białorusi?**

Stałym elementem relacji białorusko-rosyjskich, a także – w szerszym kontekście – stosunków Rosji i/lub Białorusi z NATO jest kwestia rozmieszczenia na terytorium RB bazy Sił Zbrojnych FR niezależnie od dzierżawionych przez jej armię dwóch obiektów posowieckich. Od ponad dwóch dekad większość doniesień związanych z tym zagadnieniem ma charakter medialnych dywagacji, rzadziej natomiast do kwestii stałej rosyjskiej obecności wojskowej na Białorusi odnoszą się przedstawiciele władz i sił zbrojnych obu państw. Dotychczas częściej czynił to Mińsk, jednak to do Moskwy należy autorstwo jedynego do tej pory upublicznionego projektu takiej obecności.

We wrześniu 2015 r. władze FR wyniosły na forum publiczne kwestię umowy z Białorusią dotyczącej utworzenia na jej terytorium rosyjskiej bazy lotniczej. Dwutygodniowa wymiana dokumentów pomiędzy rządem FR a prezydentem Putinem skutkowałą zleceniem przez tego ostatniego

<sup>28</sup> А. Алесин, *Территория для подскока*, Белорусы и рынок, 13.04.2015, [www.belmarket.by](http://www.belmarket.by); *idem*, *Россия может превратить Беларусь в свой наземный авианосец*, Naviny.by, 5.11.2014, [www.naviny.online](http://www.naviny.online).

<sup>29</sup> *В Мачулищах производятся работы по ремонту взлетно-посадочной полосы. Их выполняет 83-й отдельный орден Красной Звезды инженерно-аэродромный полк*, Bobrlife, 19.06.2020, [www.bobrlife.by](http://www.bobrlife.by).

przeprowadzenia negocjacji ze stroną białoruską i podpisania stosownego porozumienia, którego projekt został opublikowany na stronie Kremla<sup>30</sup>. Niespotykany, publiczny tryb procedowania tej kwestii, jak również czas jej podniesienia – na miesiąc przed wyborami prezydenckimi na Białorusi – każą przypuszczać, że umowa stanowiła przede wszystkim element rosyjskiego zaangażowania w kampanię. Zwraca uwagę, że jako ostatnie – dopiero w listopadzie 2015 r. – w sprawie bazy wypowiedziały się czynniki wojskowe, w dodatku na stosunkowo niewysokim szczeblu (szef Wydziału Operacyjnego Sztabu Głównego Sił Powietrzno-Kosmicznych FR gen. Aleksandr Lapkin poinformował, że na lotnisku w Bobrujsku miałyby zostać rozmieszczona eskadra 12 samolotów myśliwskich i klucz 4 śmigłowców wsparcia bojowego<sup>31</sup>). Co więcej, nastąpiło to już po deklaracji ponownie wybranego na najwyższy urząd Łukaszenki, że rosyjska baza lotnicza w RB nie jest potrzebna i że żadne rozmowy z Rosją w tej kwestii nie były prowadzone. Do sprawy jeszcze w 2018 r. odniósł się ówczesny ambasador FR na Białorusi Michaił Babicz – stwierdził on, że Moskwa nie proponowała Mińskowi rozmieszczenia bazy wojskowej ani w trybie otwartym, ani zamkniętym. Nie zmienia to faktu, że na przełomie 2015 i 2016 r. większość komentatorów przedstawiała stanowisko RB jako brak zgody na stałą rosyjską obecność militarną w tym kraju, a tym samym potwierdzenie jego suwerenności i nieustępliwości prezydenta Łukaszenki względem nacisków Kremla.

Ewentualne rozmieszczenie na terytorium RB rosyjskiej bazy wojskowej (w 2018 r. szef białoruskiej dyplomacji Uładzimir Makiej nie wykluczył takiego rozwiązania i przedstawiał je jako odpowiedź na działania NATO w Polsce i krajach bałtyckich<sup>32</sup>) należy traktować głównie jako polityczną demonstrację woli Moskwy do obrony Białorusi przed wyimaginowanym zagrożeniem z Zachodu. Już istniejąca infrastruktura prawna i militarna umożliwia szybkie (w ciągu kilkunastu–kilkudziesięciu godzin) przemieszczenie i rozwinięcie w RB rosyjskich jednostek dyslokowanych w graniczących z nią obwodach FR. Odbyłoby się to przy tym zdecydowanie szybciej niż przerzucenie wojsk pomiędzy okręgami wojskowymi w obrębie Rosji, a nawet rozwinięcie sił okręgu wojskowego

<sup>30</sup> Распоряжение Президента Российской Федерации от 18.09.2015 г. No 281-рп, Президент России, [www.kremlin.ru](http://www.kremlin.ru); Правительство Российской Федерации постановление от 7 сентября 2015 г. No 945, Правительство России, [www.government.ru](http://www.government.ru).

<sup>31</sup> Informację rosyjską powtórzyła wojskowa strona białoruska. *ВКС России: на базе в Бобруйске планируется разместить 12 самолетов и 4 вертолета*, BelArmy, 24.11.2015, [www.belarmy.by](http://www.belarmy.by).

<sup>32</sup> *Макей о военной базе РФ в Беларуси: «Нет ничего невозможного»*, Naviny.by, 1.06.2018, [www.naviny.online](http://www.naviny.online).

na przypisanym mu kierunku strategicznym. W kontekście tego, że Siły Zbrojne FR przygotowują się do prowadzenia na wschodniej flance NATO operacji zaczepnej, dyslokacja jednostek (w tym ewentualna stała obecność wojskowa na Białorusi) nie ma większego znaczenia, gdyż i tak przed rozpoczęciem operacji następowaloby ich przemieszczenie do rejonu działań nie tylko z ZOW, lecz także zza Uralu i Kaukazu Północnego.

## IV. PRZYGOTOWANIE KADR ARMII BIAŁORUSKIEJ W ROSJI

Większość kadry Sił Zbrojnych RB kształci się w kraju, jednak pod względem przygotowania specjalistycznego, zwłaszcza na najwyższych szczeblach, prym w jej szkoleniu wiodą uczelnie rosyjskie. Potencjał Białorusi jest w tym względzie znacząco ograniczony. O ile start do kariery oficerskiej rozpoczyna się dla zdecydowanej większości chętnych na miejscowych uczelniach<sup>33</sup>, o tyle w kolejnych latach nauki i w trakcie dalszego kształcenia już po rozpoczęciu służby zaczynają dominować te rosyjskie (dla liczących na dalszy awans dowódców brygad i pułków kurs operacyjno-strategiczny w Rosji jest *de facto* jedynym dostępnym). Oficerowie armii białoruskiej szkolą się u siebie w 19 specjalnościach, natomiast u sąsiada – aż w 52<sup>34</sup>.

W rosyjskim szkolnictwie wojskowym kształci się większość kadr RB służących później w elitarnych formacjach, najaktywniejszych i ściśle współdziałających ze strukturami armii FR. Rosja ma też faktyczną wyłączność w kwestii przygotowania białoruskich oficerów i podoficerów obsługujących później dostarczone przez nią uzbrojenie i sprzęt wojskowy, a także szkolenia kadr jednostek współdziałających z rosyjskimi w ramach wspomnianych wyżej połączonych systemów wsparcia i zabezpieczenia RZW (z logistyką włącznie).

Największą liczebnie grupą szkolonych jest kadra (oficerowie i podoficerowie) naziemnego komponentu obrony powietrznej. Szczególny przypadek stanowią oficerowie Sił Operacji Specjalnych, którzy na Białorusi edukują się wyłącznie w dwóch specjalnościach – dowodzenia pododdziałami i systemów telekomunikacyjnych. W pozostałych (dowodzenie powyżej szczebla batalionu, obsługa systemów uzbrojenia etc.) kształcą się od podstaw w wyższych szkołach oficerskich w Nowosybirsku i Riazaniu (w tym ostatnim mieści się główna rosyjska uczelnia Wojsk Powietrznodesantowych).

Po ustabilizowaniu liczebności Sił Zbrojnych RB na poziomie nieprzekraczającym 50 tys. personelu wojskowego liczba uczących się kandydatów na oficerów armii białoruskiej od ponad dekady pozostaje względnie stała i oscyluje w granicach 1,1 tys. Grono kształcących się w Rosji wzrosło natomiast po 2010 r.

<sup>33</sup> W roku akademickim 2020–2021 studia na uczelniach wojskowych i wydziałach wojskowych uczelni cywilnych na Białorusi rozpoczęło 667 przyszłych oficerów Sił Zbrojnych RB (w tym 401 na kierunkach stricte wojskowych), a na uczelniach wojskowych w Rosji – 56. *Контрольные цифры приема в ВУЗы*, Ministerstwo Obrony RB, [www.mil.by](http://www.mil.by).

<sup>34</sup> *Курсантам, обучающимся в вузах РФ*, Ministerstwo Obrony RB, [www.mil.by](http://www.mil.by); *Не силою воюют, а умением*, „Во славу Родины”, 9.02.2016.

o ponad 50% – z 284 w roku szkolnym 2011–2012 do 383 w roku 2016–2017 i 450 w roku 2018–2019<sup>35</sup>. Wraz z uczestnikami kursów i szkoleń specjalnych corocznie w rosyjskich uczelniach wojskowych edukowało się jednak zdecydowanie więcej oficerów i słuchaczy szkół oficerskich z Białorusi (wzrost z poziomu 600 do ponad 900 wojskowych). Zwraca uwagę, że znaczące zwiększenie liczby kształconych w FR oficerów armii białoruskiej nastąpiło po przeprowadzeniu przez Rosję ataku przeciwko Ukrainie i w sytuacji coraz bardziej pogarszających się relacji z NATO. Wzrost ten wiąże się także z procesem modernizacji Sił Zbrojnych RB.

<sup>35</sup> *Равков: военное сотрудничество с Россией – важный элемент сдерживания угроз в Восточноевропейском регионе*, Белта, 24.10.2018, [www.belta.by](http://www.belta.by); *В Вооруженных Силах Республики Беларусь начался новый учебный год*, СТБ, 2.12.2016, [www.ctv.by](http://www.ctv.by). Od 1998 r. do końca 2016 r. w rosyjskich szkołach oficerskich pełny pięcioletni cykl szkolenia przeszło 1273 białoruskich wojskowych. Obecnie ich liczbę szacuje się na 1,5 tys.

## V. ROSYJSKO-BIAŁORUSKA AKTYWNOŚĆ SZKOLENIOWA

Białorusko-rosyjskie ćwiczenia w ramach RZW i RSOP organizowane są na wszystkich szczeblach – od taktycznego po strategiczny. Rokrocznie ma miejsce kilkadziesiąt wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych o charakterze dowódczo-sztabowym i poligonowym. O ile jednak dla Sił Zbrojnych FR działania te stanowią jeden z wielu elementów procesu szkolenia, o tyle armia białoruska ćwiczy przede wszystkim w wymiarze dwustronnym. Wspólne ćwiczenia (w ramach przygotowań operacyjnych i szkolenia bojowego) stanowią połowę przedsięwzięć realizowanych przez resorty obrony obu państw (od 2010 r. łączna liczba wszystkich to ok. 120 rocznie)<sup>36</sup>.

Siły Zbrojne RB samodzielnie organizują prawie wyłącznie podstawowe szkolenie wojsk oraz ćwiczenia pododdziałów na szczeblu taktycznym<sup>37</sup>, mające charakter przygotowania do ćwiczeń wyższego szczebla. Założenia procesu szkolenia i plany tych ćwiczeń opracowywane są z uwzględnieniem potrzeb współdziałania w ramach RZW i RSOP, a więc w porozumieniu ze stroną rosyjską. Co więcej, samodzielne przedsięwzięcia poligonowe pododdziałów armii białoruskiej w około połowie przypadków obejmują wyłącznie szkolenia w zakresie przemieszczania, rozwijania i zaopatrywania wojsk oraz wiążą się z ograniczonym wykorzystaniem amunicji precyzyjnej. Tego rodzaju restrykcje nie dotyczą ćwiczeń dwustronnych – w ich trakcie realizowany jest pełen zakres programu strzelań.

Począwszy od 2006 r., ćwiczenia szczebla operacyjnego i strategicznego organizuje się wyłącznie w trybie bilateralnym. Próba samodzielnego zorganizowania tego typu przedsięwzięcia w lipcu 2011 r. – będąca prawdopodobnie jedynie demonstracją polityczną – pokazała, że Białoruś nie dysponuje środkami, które umożliwiłyby jej wykonanie pełnego procesu szkolenia, a tym bardziej samodzielne prowadzenie operacji<sup>38</sup>. Poza formacjami Sił Operacji Specjalnych i naziemnym komponentem obrony powietrznej RB nie ma odpowiednich zapasów amunicji precyzyjnej (do 2013 r. sporadycznie nabywała w trybie awaryjnym rakiety powietrze–powietrze z ukraińskiego demobilu, obecnie jest w tym względzie skazana na Rosję).

<sup>36</sup> Минобороны России и Белоруссии проводят ежегодно свыше 120 совместных мероприятий, ТАСС, 27.10.2020.

<sup>37</sup> Z informacji podawanych przez Ministerstwo Obrony RB wynika, że w wymiarze poligonowym samodzielnie prowadzi się ćwiczenia do szczebla batalionu/dywizjonu włącznie.

<sup>38</sup> Za ostatnie (i jedyne) względnie udane samodzielne ćwiczenia armii białoruskiej szczebla operacyjno-strategicznego należy uznać „Nieman 2001”. Nb. zasadnicza część ich elementu powietrznego odbywała się w ramach ćwiczeń WNP „Bojowa Wspólnota 2001”.

W ramach współdziałania z Siłami Zbrojnymi FR (początkowo w Kolektywnych Siłach Operacyjnego Reagowania OUBZ) od 2011 r. znacząco rozszerzyła się geografia białoruskiej aktywności szkoleniowej. Jednostki Sił Zbrojnych RB przemieszczają się na ćwiczenia coraz dalej od własnych granic (Azja Środkowa, Daleki Wschód, Kaukaz, a nawet Arktyka), co jeszcze pod koniec pierwszej dekady XXI w. było niemal wykluczone ze względu na ówczesne stanowisko władz w Mińsku odnośnie do wykorzystania armii w działaniach wyłącznie na terytorium kraju. Aktywność szkoleniowa wojsk białoruskich utrzymuje się na stałym poziomie zapewniającym wysoki stopień przygotowania jednostek oddelegowanych do stałego współdziałania z jednostkami rosyjskimi.

## 1. Ćwiczenia szczebla operacyjnego i strategicznego

Wśród całokształtu współpracy wojskowej Białorusi i Rosji największą uwagę przykuwają wspólne ćwiczenia szczebla strategicznego, organizowane formalnie w ramach RZW. Od 2009 r. odbywają się one co dwa lata, a główny środek ciężkości aktywności poligonowej w ich ramach położony jest naprzemiennie na terytorium RB (ćwiczenia pod kryptonimem „Zachód”, przeprowadzone w latach 2009, 2013 i 2017; jesienią 2020 r. rozpoczęto przygotowania do projektu „Zachód 2021”<sup>39</sup>) oraz FR (ćwiczenia pod kryptonimem „Tarcza Związku”, przeprowadzone po raz pierwszy w 2006 r. jako przedsięwzięcie przede wszystkim dowódczo-sztabowe, a następnie w latach 2011, 2015 i 2019). Odbywają się one we wrześniu w ramach finalizowania fazy poligonowej letniego okresu szkolenia, który pokrywa się w obu armiach.

Z roku na rok przedsięwzięcia nabierają coraz większego rozmachu (mimo oficjalnego utrzymywania przez Moskwę i Mińsk, że zgodnie z porozumieniami o środkach budowy zaufania w ramach OBWE w ćwiczeniach na terytorium RB nie uczestniczy więcej niż 12,5 tys. żołnierzy obu stron), a bierze w nich udział większość potencjału ZOW Sił Zbrojnych FR. Zaangażowanie strony białoruskiej zwiększyło się z blisko 5 tys. żołnierzy w 2009 r. (ponad 10% ówczesnego stanu etatowego sił zbrojnych) do ponad 9 tys. – blisko 20% całości – w 2017 r.<sup>40</sup>, co należy uznać za znaczący wysiłek Mińska. Wzrost ten dotyczy nie tylko ćwiczeń „Zachód”, lecz także „Tarcza Związku”, w których białoruscy żołnierze przemieszczani są na poligony rosyjskie, co stanowi dodatkowe wyzwanie

<sup>39</sup> Zamysł i scenariusz ćwiczeń „Zachód 2021” zatwierdzono podczas wspólnego posiedzenia kolegium ministerstw obrony Białorusi i Rosji 27 października 2020 r. *Белоруссия и Россия ведут подготовку к стратегическому учению «Запад-2021»*, Интерфакс-АВН, 27.10.2020.

<sup>40</sup> W 2009 r. Siły Zbrojne RB liczyły 48 tys. żołnierzy, a w 2017 r. – 46 tys.

natury logistycznej. W ramach „Tarczy Związku 2019” do Rosji wysłano ponad 4 tys. wojskowych z wyposażeniem<sup>41</sup>.

Scenariusze wspólnych ćwiczeń szczebla strategicznego obejmują hipotetyczne starcie zbrojne pomiędzy połączonymi siłami białorusko-rosyjskimi a zgrupowaniem wojskowym NATO. W ostatnich ćwiczeniach „Zachód” w 2017 r., oficjalnie w ramach strategicznej operacji obronnej, Siły Zbrojne RB powstrzymywały pierwsze uderzenie nieprzyjaciela, prowadząc obronę manewrową i oczekując na nadejście wsparcia sojuszniczego – w pierwszej kolejności rosyjskiego lotnictwa i wojsk powietrznodesantowych, a następnie 1. Armii Pancerniej z ZOW, której głównym zadaniem było wykonanie przeciwuderzenia. Zgrupowanie państw NATO każdorazowo odgrywało rolę agresora, jednak RZW nie ćwiczyło dotychczas prowadzenia operacji stricte obronnej (nie można za taką uznać wcześniejszego przegrupowania jednostek białoruskich na terytorium Rosji w ramach „Tarczy Związku”; w ćwiczeniach „Zachód” żołnierze rosyjscy znajdują się na terytorium Białorusi jeszcze przed ich rozpoczęciem) i *de facto* zawsze zaczynało ćwiczenia od wykonania przeciwuderzenia.

O skali integracji wojskowej obu państw świadczy stosunkowo mało nagłośniony tzw. strategiczny trening dowódczo-sztabowy z centralnymi organami kierowania FR. W przedsięwzięciu tym – opartym na ćwiczeniu dowódczo-sztabowym przeprowadzanym równoległe przez Flotę Północną oraz wybrane jednostki ZOW i Wojsk Powietrznodesantowych FR – do składu rosyjskich struktur kierowania i dowodzenia szczebla centralnego zostali oddelegowani przedstawiciele kierownictwa resortu obrony i Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych RB<sup>42</sup>.

Ćwiczenia w skali operacyjnej, początkowo obejmujące przede wszystkim RSOP, ewoluowały od udziału rosyjskiego komponentu w ćwiczeniach białoruskich, poprzez wpisywanie przedsięwzięć realizowanych w RB w szerszy kontekst działań prowadzonych równoległe na terytorium Rosji („Jesień 2008” na Białorusi w ramach odbywających się w FR ćwiczeń „Stabilność 2008”), do udziału formacji białoruskich w szkoleniach rosyjskich. Od początku drugiej dekady XXI w. RSOP angażowany jest bezpośrednio w ćwiczenia 6. Armii WLiOP (pod kryptonimem „Ładoga”), przy czym podstawowymi elementami białoruskimi

<sup>41</sup> *Старт дан!*, Во славу Родины, 14.09.2019, [www.vsr.mil.by](http://www.vsr.mil.by).

<sup>42</sup> Jedyne informacje odnoszą się do treningu w marcu 2015 r. i mają postać szczątkową. Charakter przedsięwzięcia wskazuje jednak, że odbywa się ono cyklicznie. *Белорусские военные присоединяются к стратегической тренировке органов военного управления России*, Интерфакс-АВН, 17.03.2015.



uczestniczącymi w nich są naziemny komponent obrony powietrznej oraz lotniska, na które przebazowuje się samoloty z Rosji (udział lotnictwa RB we wspólnych przedsięwzięciach jest w coraz większym stopniu symboliczny)<sup>43</sup>. Zwraca uwagę, że odbywające się od 2017 r. ćwiczenia w zakresie przygotowania i użycia RSOP mają wyłącznie charakter dowódczo-sztabowy, a w sierpniu 2018 r. potraktowane zostały jako element szerszego projektu Połączonego Systemu Obrony Powietrznej WNP „Regionalne bezpieczeństwo 2018”. Notabene działaniami tzw. sił dyżurnych w jego ramach kierował – jako dowódca RSOP – dowódca Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej RB gen. mjr Igor Gołub<sup>44</sup>.

Wraz z rozwojem połączonych systemów wsparcia i zabezpieczenia w ramach RZW ćwiczenia w skali operacyjnej zaczęły być prowadzone również przez formacje walki radioelektronicznej, łączności, rozpoznania oraz odpowiadające za transport i zaopatrzenie. Na niespotykaną wcześniej skalę miały one miejsce w 2017 r., oficjalnie stanowiąc część przygotowań do ćwiczeń „Zachód”. Szczególną uwagę zwracają przeprowadzone w maju tamtego roku ćwiczenia połączonego systemu WRE, w ramach których część pododdziałów rosyjskich realizowała zadania na terytorium RB z miejsc stałej dyslokacji w ZOW (poprzednie ćwiczenia w zakresie walki radioelektronicznej tej skali odbyły się w latach osiemdziesiątych XX w.), a także ćwiczenia połączonych tyłów RZW z sierpnia 2017 r. W ramach tych ostatnich ćwiczono równocześnie w Rosji i na Białorusi rozwijanie i osłonę rurociągów dostarczających paliwo do rejonu operacji (z udziałem Transnefti) oraz stawianie przepraw kolejowych dla rosyjskich jednostek przegrupowujących się na terytorium RB<sup>45</sup>.

## 2. Ćwiczenia szczebla taktycznego

Na szczeblu taktycznym organizowane są nieprzerwanie od 2009 r. wspólne ćwiczenia białoruskich Sił Operacji Specjalnych i Wojsk Powietrznodesantowych FR (na poligonach w obu państwach), a także pododdziałów naziemnego komponentu obrony powietrznej Sił Zbrojnych RB w ramach szkolenia rosyjskich pułków i brygad raketowych obrony powietrznej (na poligonach

<sup>43</sup> Po raz pierwszy infrastrukturę Sił Powietrznych RB rosyjskie lotnictwo wykorzystało w trakcie ćwiczeń „Ładoga 2009”, podczas których doszło do przemieszczenia samolotów z baz w Rosji do obwodu kaliningradzkiego. Przebazowywanie rosyjskich maszyn na lotniska białoruskie jest stałym elementem szkolenia załóg Sił Powietrzno-Kosmicznych FR i odbywa się także poza większymi ćwiczeniami.

<sup>44</sup> *В Минске прошло первое совместное учение Единой региональной системы ПВО, ТАСС-ДИФЕНС*, 17.08.2018.

<sup>45</sup> *Совместное специальное учение с силами и средствами тылового, технического (материально-технического) обеспечения вооружённых сил Республики Беларусь и Российской Федерации*, Ministerstwo Obrony RB, 21.08.2017, [www.mil.by](http://www.mil.by).

w Rosji). Od połowy drugiej dekady XXI w. coraz większe znaczenie mają także ćwiczenia taktyczne pododdziałów w ramach połączonych systemów RZW, które w 2017 r. nabrały wymiaru operacyjnego. Do 2013 r. udział pododdziałów białoruskich w działaniach tego typu na terytorium Rosji ograniczał się do przedsięwzięć wielostronnych, organizowanych pod szyldem Kolektywnych Sił Operacyjnego Reagowania OUBZ lub Połączonego Systemu Obrony Powietrznej WNP (w ramach dorocznych ćwiczeń „Bojowa Wspólnota”), a te stricte bilateralne – w odróżnieniu od ćwiczeń szczebla strategicznego – miały miejsce sporadycznie. Od 2014 r. normą – głównie w zakresie szkolenia pododdziałów Sił Operacji Specjalnych – są ćwiczenia taktyczne o charakterze dwustronnym<sup>46</sup>. Pododdziały armii białoruskiej wykorzystują rosyjską bazę poligonową także do samodzielnego szkolenia<sup>47</sup>.

Wspólne ćwiczenia poligonowe formacji Sił Operacji Specjalnych RB i Wojsk Powietrznodesantowych FR mają w skali integracji wojskowej obu państw charakter wyjątkowy. Ich cechą wyróżniającą jest wymiana żołnierzy pomiędzy jednostkami – pododdział białoruski ćwiczy w ramach większej jednostki rosyjskiej i odwrotnie, tworzone są także pododdziały o charakterze mieszanym. Przeprowadzanie tego typu ćwiczeń poprzedzone zostało wprowadzeniem w białoruskich jednostkach standardów rosyjskich, do 2016 r. nastąpiła też unifikacja nomenklatury (byłe brygady mobilne RB są obecnie – analogicznie do nazwy rosyjskiej – brygadami desantowo-szturmowymi).

Pierwsze ćwiczenia mieszanych pododdziałów miały miejsce w kwietniu (w okolicach Grodna) i we wrześniu (w obwodzie pskowskim) 2012 r., odpowiednio w ramach zimowego i letniego okresu szkolenia<sup>48</sup>. Począwszy od 2017 r., ich liczba wzrosła do trzech rocznie, a dodatkowo rosyjsko-białoruski kontyngent bierze udział w ćwiczeniach KSOR (najczęściej w Azji Środkowej). W latach 2016–2019 żołnierze obu państw uczestniczyli też wraz z Serbami we wspólnych ćwiczeniach formacji powietrznodesantowych pod kryptonimem „Słowiańskie Braterstwo”. W 2020 r. odbyły się one po raz pierwszy w formacie dwustronnym<sup>49</sup>. Za najbardziej spektakularną formę współdziałania

<sup>46</sup> Ostatnim dużym przedsięwzięciem wielostronnym z udziałem żołnierzy Sił Operacji Specjalnych RB były zorganizowane na Białorusi we wrześniu 2013 r. ćwiczenia Kolektywnych Sił Operacyjnego Reagowania OUBZ pod kryptonimem „Współdziałanie”.

<sup>47</sup> Stałymi poligonami armii białoruskiej w Rosji są: Ałabino w obwodzie moskiewskim (ogólnowojskowy), Aszułuk w obwodzie astrachańskim (obrony powietrznej), Strugi Krasnyje w obwodzie pskowskim (powietrznodesantowy) i Telemba w Buriacji (obrony powietrznej).

<sup>48</sup> *Совместное учение белорусских и российских десантников*, Союз Десантников России, [www.sdrvdv.ru](http://www.sdrvdv.ru); *Российские десантники прибыли в Республику Беларусь для участия в совместном учении*, Ministerstwo Obrony FR, 19.04.2013, [www.mil.ru](http://www.mil.ru).

<sup>49</sup> Serbia zrezygnowała z udziału w nich pod presją Unii Europejskiej.

należy jednak uznać dwukrotny (w 2015 i 2016 r.) udział wojsk białoruskich w ćwiczeniach Wojsk Powietrznodesantowych FR w Arktyce (z desantowaniem w okolicach bieguna północnego włącznie)<sup>50</sup>.

Z dotychczasowych przedsięwzięć wynika, że na czas wojny jednostki Sił Operacji Specjalnych RB zostaną włączone do Wojsk Powietrznodesantowych FR. Zależnie od potrzeb białoruskie brygady desantowo-szturmowe wejdą w skład rosyjskich dywizji powietrznodesantowych (jako ich czwarte pułki; w strukturze Wojsk Powietrznodesantowych FR brygada i pułk różnią się nieznacznie liczebnością pododdziałów wsparcia i zabezpieczenia na korzyść tej pierwszej) bądź zostaną rozdysponowane batalionami pomiędzy dywizje i brygady rosyjskie. Za drugim rozwiązaniem przemawiają utrzymujące się różnice w wyposażeniu, a co za tym idzie – także szkoleniu (brygady białoruskie są formacjami lżejszymi, nastawionymi głównie na realizację zadań dywersyjno-rozpoznawczych), a także obserwowane na ćwiczeniach przyporządkowanie partnerów. Jednostki rosyjskie mają po stronie białoruskiej stałego partnera, pododdziały brygad białoruskich ćwiczą z różnymi jednostkami rosyjskimi<sup>51</sup>.

W 2017 r. do programu ćwiczeń Sił Operacji Specjalnych RB i Wojsk Powietrznodesantowych FR włączono szkolenie żołnierzy z wykorzystaniem uzbrojenia kraju gospodarza, w tym ćwiczenia pododdziałów białoruskich z użyciem m.in. najnowszych bojowych wozów piechoty BMD-4M i transporterów opancerzonych BTR-MDM. W 2020 r. procedurę tę rozciągnięto na pododdziały białoruskich Wojsk Lądowych – uczestnicząca w ćwiczeniach „Kaukaz 2020” na poligonie Kapustin Jar w obwodzie astrachańskim batalionowa grupa taktyczna 19. Brygady Zmechanizowanej (BZ) otrzymała od gospodarzy czołgi, bojowe wozy opancerzone i artylerię samobieżną (w tym nieużytkowane przez armię białoruską bojowe wozy piechoty BMP-3)<sup>52</sup>.

Jednostki raketowe obrony powietrznej, wyposażone w systemy S-300, Tor-M2 i Buk, ćwiczą wyłącznie na poligonach w Rosji – Aszułuk (w obwodzie astrachańskim) i Telemba (w Buriacji). Podporządkowanie ich na ten czas pułkom lub brygadam rosyjskim ma jednak przede wszystkim związek

<sup>50</sup> ВДВ России и ССО Беларуси и в Арктике плечом к плечу!, LiveJournal, 3.01.2015, stanislav-05.livejournal.com.

<sup>51</sup> Partnerami białoruskiej 38. „Gwardyjskiej” Brygady Desantowo-Szturmowej (BDSz) są po stronie rosyjskiej 76. Dywizja Desantowo-Szturmowa (DDSz; jednostki te współdziałają ze sobą najczęściej) oraz 106. Dywizja Powietrznodesantowa (DPD) i 31. BDSz. Z kolei 103. „Gwardyjskiej” BDSz z Białorusi partneruje głównie rosyjska 7. DDSz (górska), jednak w ramach KSOR ćwiczy ona także z pododdziałami 98. DPD (w obu przypadkach jednostka białoruska trenuje w górach).

<sup>52</sup> «Кавказ» перед нами, Во славу Родины, 19.09.2020, www.vsr.mil.by.

z dodatkowym – poza strzelaniem – szkoleniem z zakresu procedur łączności i dowodzenia. Należy bowiem przyjąć, że jednostki obrony powietrznej w związku ze swoją specyfiką będą operowały z terytorium Białorusi w ramach obecnie istniejącego zgrupowania (przemawia za tym także to, że służą w nich oficerowie oddelegowani z Sił Zbrojnych FR).

## VI. DOSTAWY UZBROJENIA DLA SIŁ ZBROJNYCH BIAŁORUSI

Siły Zbrojne RB są w pełni uzależnione od dostaw uzbrojenia i sprzętu wojskowego z Rosji w zakresie środków walki i środków rażenia (z bronią strzelecką włącznie), a w dużej mierze także w kwestii dostaw części zamiennych do wyposażenia posowieckiego, które wciąż stanowi podstawę ich wyposażenia<sup>53</sup>. Bez współpracy z Rosją Białoruś nie jest też w stanie samodzielnie serwisować pozyskiwanego uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Zgodnie z podpisanym 10 grudnia 2009 r. porozumieniem o rozwoju współpracy wojskowo-technicznej, zakładającym wzajemne dostawy uzbrojenia i sprzętu wojskowego w okresie narastania zagrożenia agresją i w czasie wojny (dokument ten wszedł w życie w lutym 2011 r.), są one dostarczane na Białoruś w tym samym standardzie, w jakim otrzymują je Siły Zbrojne FR, i po tych samych cenach<sup>54</sup>. Powyższą umowę uzupełnia o kwestie związane z modernizacją infrastruktury wspomniane wcześniej porozumienie o wspólnym zabezpieczeniu technicznym RZW z 2 listopada 2016 r.<sup>55</sup>

Choć Rosja to niejedyny dostawca wyposażenia dla Sił Zbrojnych RB, to jej pozycja w tym względzie jest dominująca. Od momentu dokonania pierwszej transakcji w 1998 r. do końca 2019 r. łączna wartość białoruskiego importu uzbrojenia i sprzętu wojskowego z Rosji wyniosła 1,3 mld dolarów, co stanowiło 96,5% zewnętrznych zakupów dla armii RB w latach 1992–2019 (reszta przypada na Ukrainę – łącznie 43 mln dolarów – i Chiny – łącznie 4 mln dolarów; zob. Tabela 2). Większość transakcji przypada na okres po 2011 r. (wcześniej zewnętrzne zakupy uzbrojenia na potrzeby wojska miały miejsce sporadycznie). Największe pozycje stanowiły samoloty i śmigłowce (łącznie 524 mln dolarów, z czego 260 mln w ramach kontraktu na dostawy wielozadaniowych samolotów bojowych Su-30SM w 2019 r., o czym dalej), systemy obrony powietrznej (393 mln dolarów), rakiety i pociski kierowane (242 mln dolarów) oraz czołgi (101 mln dolarów)<sup>56</sup>.

<sup>53</sup> Białoruski analityk wojskowy Aleksandr Alesin ocenia stopień zależności armii białoruskiej od dostaw wyposażenia i części zamiennych z Rosji na 98%. A. Заквасин, К. Хлусова, *Союзное войско: чего достиг военный блок России и Белоруссии за 20 лет существования*, RT на русском, 2.04.2017, [www.russian.rt.com](http://www.russian.rt.com).

<sup>54</sup> *Договор между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о развитии военно-технического сотрудничества*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych FR, 10.12.2009, [www.mid.ru](http://www.mid.ru).

<sup>55</sup> *Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Беларусь о совместном техническом обеспечении региональной группировки войск (сил) Российской Федерации и Республики Беларусь*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych FR, 2.11.2016, [www.mid.ru](http://www.mid.ru).

<sup>56</sup> Dane za: SIPRI Arms Transfers Database, [www.sipri.org](http://www.sipri.org).

**Tabela 2.** Wydatki Białorusi na zakup uzbrojenia i sprzętu wojskowego w latach 2011–2019 (w mln dolarów)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Chiny						2	1	1	
Rosja	75	75	75	66	87	112	147	141	331
Ukraina					10				
<b>Łącznie</b>	75	75	75	66	97	114	148	142	331

Źródło: SIPRI Arms Transfers Database, [www.sipri.org](http://www.sipri.org).

Mimo deklarowanego dążenia do pełnej interoperacyjności obu armii Rosja nie traktuje modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RB jako priorytetu integracji wojskowej. Charakterystyczną cechą jej polityki w dziedzinie dostaw uzbrojenia jest jego systematyczne uzupełnianie bądź wymiana w tych formacjach armii białoruskiej, które bezpośrednio zabezpieczają przegrupowanie i rozwińnięcie zgrupowania Sił Zbrojnych FR na terytorium Białorusi. W pierwszym rzędzie dotyczy to naziemnego komponentu obrony powietrznej. Pozostałe jednostki białoruskie pozostają na marginesie modernizacji technicznej, a nowe wyposażenie zaczęły otrzymywać dopiero po wybuchu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, przy czym przekazywane do nich ilości uzbrojenia i sprzętu wojskowego są nadal symboliczne.

Za szczególnie dramatyczną należy uznać sytuację w lotnictwie wojskowym RB, którego liczebność w porównaniu z potencjałem odziedziczonym po armii sowieckiej zmniejszyła się sześciokrotnie (zob. niżej). W mniejszym stopniu dotyczy to wojsk lądowych, w których wyposażeniu Białoruś zachowała względną samodzielność dzięki olbrzymiej do niedawna ilości uzbrojenia i sprzętu wojskowego pozostałego po Związku Sowieckim.

### Degradacja białoruskiego lotnictwa wojskowego

Z ponad 200 maszyn odziedziczonych przez Siły Powietrzne RB po ZSRS pod koniec drugiej dekady XXI w. w służbie operacyjnej pozostały 24 myśliwce MiG-29 (13 zostało w połowie poprzedniego dziesięciolecia

nieznacznie zmodernizowanych przez białoruski przemysł do standardu MiG-29BM) i 12 samolotów szturmowych Su-25 (ok. 20 maszyn obu typów zmagazynowano, najprawdopodobniej z przeznaczeniem na części zamienne). Według pierwotnych planów oba typy maszyn miały zostać wycofane ze służby do końca 2020 r. i zastąpione nowymi bądź zmodernizowanymi. W związku z przesuwającym się terminem pozyskania nowych samolotów, w 2015 r. podjęto decyzję o kapitalnym remoncie 10 myśliwców MiG-29, mających pozostać w służbie do czasu otrzymania zamówionych Su-30SM. Z kolei samoloty Jak-130 – z racji możliwości wykonywania zadań szturmowych – potraktowano jako następców Su-25. Jeśli uwzględni się dostawy maszyn typu Su-30SM i Jak-130, na początku trzeciej dekady XXI w. lotnictwo wojskowe RB będzie dysponowało *de facto* 24 samolotami zdolnymi do działań bojowych (wartość bojowa niezmmodernizowanych Su-25 i – mimo przeprowadzonego remontu – MiG-29 już obecnie jest iluzoryczna).

Przez ponad dekadę armia białoruska próbowała pozyskać składowane w 558. Zakładach Remontowych w Baranowiczach myśliwce wielozadaniowe Su-30K należące wcześniej do Indii. 18 maszyn wyprodukowanych w połowie lat dziewięćdziesiątych trafiło do tego przedsiębiorstwa jako do podwykonawcy ich producenta – rosyjskiej korporacji Irkut – z założeniem przeprowadzenia remontu i doposażenia przed ponowną sprzedażą do Sudanu lub Wietnamu. Podstawową przeszkodą w nabyciu samolotów były wysokie jak na możliwości Białorusi koszty – Irkut ocenił ich wartość na 360 mln dolarów, co nie było ceną wygórowaną, lecz stanowiło ponad połowę ówczesnych rocznych wydatków RB na cele wojskowe. Ostatecznie na początku drugiej dekady XXI w. zostały one sprzedane do Angoli.

Podejście obu stron do dostaw uzbrojenia daje możliwość prześledzenia ich sposobu myślenia o integracji wojskowej. Za najbardziej wymowny przykład należy uznać wieloletnie bezowocne starania strony białoruskiej o nowe lub przynajmniej nowsze od aktualnie używanych samoloty bojowe (zob. wyżej)<sup>57</sup>. Z perspektywy czasu należy przyjąć, że działania Rosji miały na celu w pierwszym rzędzie doprowadzenie do znaczącego uszczuplenia potencjału lotnictwa wojskowego Białorusi, a tym samym faktyczne uniemożliwienie temu państwu prowadzenia samodzielnych działań na współczesnym polu walki.

<sup>57</sup> *Бывшие индийские Су-30К в Барановичах*, LiveJournal, 10.11.2012, [bmpd.livejournal.com/](http://bmpd.livejournal.com/); *ВВС Анголы получают самолеты Су-30К к 2017 году*, ВПК.name, 30.07.2015, [www.vpk.name](http://www.vpk.name).



Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że RB traktuje udział we wspólnych przedsięwzięciach wojskowych jako argument uzasadniający postulat przeniesienia na Rosję – dla której sprzedaż uzbrojenia na Białoruś stanowi margines tej gałęzi eksportu<sup>58</sup> – kosztów dobrojenia i modernizacji armii białoruskiej. Postulat ten nie ma już jednak charakteru przetargu politycznego lub ekonomicznego (armia za broń), lecz jest zawołanym apelem prezydenta Łukaszenki do Kremla o bezzwrotną pomoc finansową w sytuacji pogarszania się stanu Sił Zbrojnych RB.

Za wyraz pogodzenia się Mińska z polityką Moskwy w kwestii dostaw uzbrojenia i sprzętu wojskowego dla armii białoruskiej należy *Państwowy program uzbrojenia na lata 2016–2020*. Całkowicie zrezygnowano w nim z planów kompleksowego przebrojenia (które były zawarte w poprzednim dokumencie, przyjętym dekadę wcześniej<sup>59</sup>) i skupiono się na potrzebach sojusznika, a kwestie nowego wyposażenia dla wojsk lądowych i sił powietrznych potraktowano symbolicznie. Na zamiar kontynuowania dotychczasowego kierunku modernizacji technicznej wskazują ujawnione założenia koncepcji budowy i rozwoju Sił Zbrojnych RB do 2030 r.<sup>60</sup>

## 1. Systemy obrony powietrznej

Naziemny komponent obrony powietrznej armii białoruskiej jest sukcesywnie modernizowany od 2005 r. Zdecydowanie największy nabytek Sił

<sup>58</sup> Według Federalnej Służby ds. Współpracy Wojskowo-Technicznej FR w ciągu dekady wartość eksportu rosyjskiego uzbrojenia i sprzętu wojskowego na Białoruś wyniosła 1 mld dolarów, w tym w 2019 r. 60 mln dolarów (wobec ponad 13 mld dolarów wartości całego eksportu uzbrojenia w 2019 r.). Z kolei portfel zamówień wynosił w lipcu 2019 r. 373 mln dolarów. *Россия поставит Белоруссии в 2019 г. продукции ОПК на \$60 млн, портфель заказов превышает \$370 млн – глава ФCBTC*, Интерфакс-ABH, 31.07.2019.

<sup>59</sup> Przyjęty w 2006 r. program przebrojenia oparty został na przeświadczeniu o szczególnym znaczeniu armii białoruskiej z punktu widzenia polityki obronnej Rosji i zakładał przebranie Sił Zbrojnych RB w najnowsze typy uzbrojenia i sprzętu wojskowego równoległe z modernizacją armii rosyjskiej. Biorąc pod uwagę ograniczenia finansowe, strona białoruska najprawdopodobniej zakładała również jakąś formę finansowego udziału Moskwy w realizacji programu. Planowano wprowadzenie do wyposażenia armii białoruskiej m.in.: samolotów bojowych Su-30 i Su-34, szkolno-bojowych Jak-130, śmigłowców bojowych Mi-28N i wsparcia bojowego Mi-17, systemów rakietowych ziemia-powietrze S-400 i rakiet operacyjno-taktycznych 9K720 Iskander, a także zmodernizowanie przez FR użytkowanych przez białoruskie lotnictwo wojskowe samolotów myśliwskich MiG-29, szturmowych Su-25 i transportowych Il-76. Strona rosyjska potraktowała program co najmniej z rezerwą, o czym świadczą werbalne ograniczenie (w deklaracjach przedstawicieli białoruskiego resortu obrony, a także najwyższych władz RB) zawartych w dokumencie postulatów (stałymi elementami pozostały rakiety Iskander, systemy S-400 i bliżej niesprecyzowany nowy samolot bojowy, którym ostatecznie okazał się ww. Su-30) oraz definitywne przyjęcie założenia, że Rosja przystąpi do przebrojenia Sił Zbrojnych Białorusi po zakończeniu modernizacji własnej armii.

<sup>60</sup> *Лукашенко утвердил новый план обороны Беларуси. На чем сделаны акценты?*, Белта, 19.12.2019, www.belta.by.



Zbrojnych RB w całym dotychczasowym okresie ich istnienia stanowią systemy raketowe obrony powietrznej dalekiego zasięgu S-300, przekazywane sukcesywnie z wyposażenia armii rosyjskiej, w miarę zastępowania ich przez nowsze generacyjnie S-400. Od 2006 r. Białoruś otrzymała łącznie 16 dywizjonów S-300PS po 8 zestawów w każdym oraz zapas co najmniej 300 rakiet. Dostarczone jako pierwsze 72 zestawy starszej wersji S-300PS zostały w latach 2012–2016 zmodernizowane w Rosji, a cały proces przeobrażenia zakończył się w maju 2016 r.<sup>61</sup>

Siły Zbrojne RB otrzymały systemy S-300 za darmo, poniosły jedynie koszty ich remontu i modernizacji. Liczba posiadanych przez nią S-300 pozwala uznać jej terytorium za jedno z najbardziej nasyconych naziemnymi środkami obrony powietrznej na świecie. W zdecydowanie mniejszym wymiarze FR przekazywała jej – począwszy od grudnia 2011 r. – nowocześniejsze systemy raketowe średniego zasięgu Tor-M2, analogiczne z trafiającymi do wyposażenia armii rosyjskiej. W listopadzie 2018 r. (na miesiąc przed terminem) do służby trafiła piąta – ostatnia jak dotychczas – bateria tego systemu, co wraz z dostarczonymi wcześniej daje łącznie 20 zestawów z zapasem 350 rakiet<sup>62</sup>. W sierpniu 2020 r. Ministerstwo Obrony RB podpisało z ich producentem – rosyjskim koncernem Almaz-Antiej – kontrakt na serwisowanie systemów Tor-M2 i modernizację rakiet dla S-300<sup>63</sup>. Wykaz jednostek Sił Zbrojnych Białorusi wyposażonych w ww. sprzęt przedstawiono w Aneksie.

## 2. Systemy rozpoznania

Zwraca uwagę, że mimo dysponowania przez białoruski przemysł zbrojeniowy zdolnościami w zakresie budowy nowoczesnych stacji radiolokacyjnych, do Sił Zbrojnych RB trafia wyposażenie produkowane w całości w Rosji, a w najlepszym razie powstające w ramach kooperacji rosyjsko-białoruskiej. Od 2011 r. Wojska Radiotechniczne RB otrzymują wytwarzane wspólnie z podmiotami

<sup>61</sup> ЗРК С-300 заступил на боевое дежурство в Полоцке, Ministerstwo Obrony RB, 5.05.2016, [www.mil.by](http://www.mil.by). Połowę użytkowanych przez armię białoruską systemów (wyposażenie ośmiu dywizjonów) mogą stanowić nie S-300PS, a nowsze S-300PMU-1. Informację o pozyskaniu pierwszej baterii S-300PMU-1 jej dowództwo przekazało w grudniu 2012 r., losy późniejszych dostaw nie są jednak jasne (miały się jakoby zakończyć w 2017 r.) i mieszają się z informacjami o dostawach modernizowanych S-300PS. *Россия поставит в Беларусь ЗРК С-300ПМУ1*, BelArmy, 7.12.2012, [www.belarmy.by](http://www.belarmy.by); *Иранский контракт на поставку ЗРК Москва переформирует на Беларусь?*, МойВУ, 30.07.2012, [www.moyvu.com](http://www.moyvu.com).

<sup>62</sup> Полк ВВС Белоруссии с батареей ЗРК «Тор-М2» заступил на боевое дежурство по прикрытию БелаЭС, Интерфакс-Запад, 1.12.2018; «Тор-М2» на защите мирного атома, Ministerstwo Obrony RB, 27.12.2018, [www.mil.by](http://www.mil.by).

<sup>63</sup> Концерн «Алмаз-Антей» подписал контракт с Минском на ремонт ракет С-300, СОЮЗ. Беларусь-Россия, 25.08.2020, [www.rg.ru/soyuz](http://www.rg.ru/soyuz); «Алмаз-Антей» подписал контракт с Минобороны Белоруссии на ремонт ракет к С-300, ТАСС, 28.08.2020.

rosyjskimi zautomatyzowane systemy dowodzenia (Bor, Polana-RB i Rif-R). W 2015 r. do służby trafiły nowe rosyjsko-białoruskie stacje radiolokacyjne Rosa-RB, jednak już w 2016 r. armia przyjęła na wyposażenie rosyjski radar trójwspółrzędny 59H6-E Protiwnik-G, którego pierwsze egzemplarze trafiły do jednostek w 2018 r.<sup>64</sup>, a do końca 2020 r. miała otrzymać łącznie sześć urządzeń tego typu. W 2020 r. rozpoczęto dostawy rosyjskich stacji radiolokacyjnych 12A6 Sopka-2M, planuje się także nabycie stacji 48Ja6 Podlet (dostawy tych ostatnich również miały rozpocząć się przed końcem drugiej dekady)<sup>65</sup>.

Podobnie kształtuje się sytuacja w zakresie bezzałogowych statków powietrznych (BSP), wykorzystywanych przez pododdziały Wojsk Lądowych i Sił Operacji Specjalnych do rozpoznania oraz korygowania ognia artylerii. Potencjał białoruskiego przemysłu w zakresie dostaw BSP nie jest w pełni wykorzystywany, a do wyposażenia Sił Zbrojnych RB trafia od 2015 r. jeden powstający w kooperacji rosyjsko-białoruskiej model małego drona rozpoznawczego – Berkut-2. W 2018 r. pododdziały artylerii armii białoruskiej rozpoczęły użytkowanie rosyjskich BSP Supercam S-350, analogicznych do tych trafiających do wyposażenia Sił Zbrojnych FR<sup>66</sup>.

### 3. Lotnictwo

Najważniejszym elementem realizacji *Państwowego programu uzbrojenia na lata 2016–2020* było pozyskanie – po raz pierwszy od utworzenia Sił Zbrojnych RB – nowych samolotów bojowych, śmigłowców i czołgów. Zakupy te stanowią jednak przysłowiową kroplę w morzu potrzeb. W latach 2015–2019 Siły Powietrzne Białorusi otrzymały łącznie 12 maszyn szkolno-bojowych Jak-130 (analogicznych do wprowadzanych do wyposażenia rosyjskiego lotnictwa szkolnego, lecz – ze względu na wykruszanie się parku posowieckich samolotów szturmowych Su-25 – skierowanych do jednostki bojowej; szkolenie załóg tych maszyn odbywa się w całości w Rosji, tak samo dzieje się w przypadku pozostałego kupowanego sprzętu)<sup>67</sup>, a w latach 2016–2017 12 śmigłowców wsparcia

<sup>64</sup> *Всё небо как на ладони, „Во славу Родины”*, 8.04.2017; А. Севенко, *Новый облик «Противника»*, Министерство Обороны RB, 5.02.2019, [www.mil.by](http://www.mil.by); *Россия поставит Белоруссии в 2019 году радиолокационную станцию «Противник-Г»*, ТАСС, 9.04.2019.

<sup>65</sup> *Белоруссия планирует закупить российские радиолокационные станции «Подлет» и «Сопка-2М»*, ТАСС, 7.03.2018; Я. Горбанюк, *Надѣжен наш небесный щит*, Министерство Обороны RB, 12.04.2019, [www.mil.by](http://www.mil.by); *Су-30СМ вперед и ввысь!*, Министерство Обороны RB, 1.07.2020, [www.mil.by](http://www.mil.by).

<sup>66</sup> *Положение в области национальной безопасности Беларуси (август 2018 года)*, Belarus Security Blog, 12.09.2018, [www.bsblog.info](http://www.bsblog.info).

<sup>67</sup> Pierwszych osiem samolotów Jak-130 białoruskie lotnictwo otrzymało w latach 2015–2016, a ostatnią partię – dopiero w maju 2019 r. *Белоруссия получила от РФ четыре учебно-боевых самолета*

bojowego Mi-8MTW-5 (dla zwiększenia możliwości współdziałania pododdziałów Sił Operacji Specjalnych z Wojskami Powietrznodesantowymi FR).

W lutym 2016 r. Białoruś i Rosja podpisały kontrakt na dostawę 12 wielozadaniowych samolotów bojowych Su-30SM (takich samych jak wprowadzane do służby w Siłach Powietrzno-Kosmicznych FR), przy czym ostatecznie został on zatwierdzony w czerwcu 2017 r. Pierwotnie dostawy miały się rozpocząć w 2018 r. i zakończyć w 2020 r., jednak już w trakcie obowiązywania umowy strona rosyjska poinformowała, że zostaną one przesunięte (sugerowano nawet, że rozpoczną się nie wcześniej niż w 2020 r.)<sup>68</sup>. Pierwsze cztery Su-30SM lotnictwo białoruskie otrzymało w listopadzie 2019 r.<sup>69</sup>, a następne miały trafić do służby w 2020 i 2021 r. Do stycznia 2021 r. strona rosyjska nie dostarczyła jednak ani kolejnej partii samolotów, ani informacji na temat powodów opóźnienia. Zwraca uwagę, że dla rosyjskiego przemysłu dostawa 12 maszyn rozłożona na trzy lata nie stanowiła poważniejszego wyzwania – od początku drugiej dekady XXI w. liczba nowo budowanych samolotów dla Sił Powietrzno-Kosmicznych FR i na eksport sięga 100 rocznie (bez wliczania maszyn modernizowanych). Należy przyjąć, że Rosja w dalszym ciągu kieruje się założeniem maksymalnego ograniczenia zdolności Białorusi do działań w powietrzu.

Nawet przy pominięciu kwestii wojskowo-technicznych kontrakt na dostawę Su-30 unaoczniał nikłość białoruskich nakładów na obronę. Mimo że opiewa na stosunkowo niewielką liczbę samolotów, dostarczanych po cenach promocyjnych (wewnątrzrosyjskich), jego wartość i tak jest wyższa niż roczny budżet Ministerstwa Obrony RB<sup>70</sup>.

Як-130 – Минобороны, ТАСС, 13.05.2019; *Белорусские авиаторы получили очередную партию учебно-боевых самолетов Як-130*, Ministerstwo Obrony RB, 11.05.2019, [www.mil.by](http://www.mil.by).

<sup>68</sup> *Беларусь получит российские истребители Су-30СМ в 2019 году*, СОЮЗ. Беларусь-Россия, 14.02.2018, [www.rg.ru/soyuz](http://www.rg.ru/soyuz); А. Алесин, *Россия откладывает на потом поставки в Беларусь новых истребителей*, Naviny.by, 5.09.2018, [www.naviny.online](http://www.naviny.online).

<sup>69</sup> *В Беларусь прибыла первая пара боевых самолетов Су-30СМ*, Ministerstwo Obrony RB, 13.11.2019, [www.mil.by](http://www.mil.by); *Вторая пара боевых самолетов Су-30СМ прибыла в Беларусь*, Ministerstwo Obrony RB, 20.11.2019, [www.mil.by](http://www.mil.by). Dużym bojom na nowych samolotach białoruscy lotnicy rozpoczęli w lipcu 2020 r. *Су-30СМ вперед и ввысь!*, *op. cit.*

<sup>70</sup> Kontrakt na 12 maszyn Su-30SM wyceniany jest na 600 mln dolarów (przy 560 mln dolarów całości wydatków wojskowych Białorusi w 2019 r.). W części opracowań – także zachodnich – powielane są informacje, jakoby Rosja sprzedała RB samoloty po cenach rynkowych (po porównaniu kontraktu z tym na dostawę Su-30SM do Armenii, w którym cena jednostkowa maszyny jest o połowę niższa). Źródła te nie biorą jednak pod uwagę różnic w wyposażeniu (Białoruś otrzymuje samoloty w wariantcie dostarczonym do jednostek rosyjskich, Armenia w zubożonym) i warunkach serwisowania. Zob. m.in.: A. Sivitsky, *Belarus's Contribution to Security and Stability in Central and Eastern Europe: Regional Safeguards, Strategic Autonomy and National Defense Modernization*, The Jamestown Foundation, 2.03.2020, [www.jamestown.org](http://www.jamestown.org).

#### 4. Broń pancerna

Najdłużej, bo aż ćwierć wieku na seryjne dostawy uzbrojenia czekały Wojska Lądowe RB. Rodzime programy modernizacyjne (w tym najbardziej nagłośniony, dotyczący wieloprowadnicowej wyrzutni pocisków raketowych Polonez, zob. obok) kończyły się w najlepszym razie na dostarczeniu kilku egzemplarzy, a najczęściej na opracowaniu prototypu, zaś pierwszy projekt, który doczekał się wdrożenia na większą skalę (modernizacja kołowego transportera opancerzonego BTR-70 do standardu BTR-72MB1), ma za podstawę rosyjskie silniki KAMAZ-7403. Przełom w omawianej kwestii stanowiło rozpoczęcie modernizacji w Rosji czołgów T-72B do standardu T-72B3, wdrażanego na masową skalę do służby w jednostkach Sił Zbrojnych FR. W porównaniu z pierwotną wersją, stanowiącą podstawowe wyposażenie białoruskich jednostek pancernych, są to *de facto* maszyny kolejnej generacji.

Pierwsze cztery egzemplarze dostarczono na Białoruś w czerwcu 2017 r. Trafiły one nie do jednostki liniowej, a do 969. Bazy Rezerwy Czołgów, której głównymi zadaniami są obsługa i remont<sup>71</sup>. Pozwala to przyjąć, że priorytetowo potraktowano przygotowanie zespołów mających docelowo zajmować się serwisowaniem maszyn, które trafią do RB w ramach zgrupowania Sił Zbrojnych FR (potwierdziły to ćwiczenia „Zachód 2017”). Pierwsze czołgi do jednostki liniowej armii białoruskiej – 120. BZ – w liczbie 10 (wyposażenie kompanii) trafiły dopiero w listopadzie 2018 r., a do końca 2020 r. armia miała otrzymać następne 11 (wyposażenie kolejnej kompanii plus wóz dowodzenia batalionu), potwierdzono jednak dostawę jedynie pięciu<sup>72</sup>. Zwraca uwagę, że pozyskanie drugiej partii zmodernizowanych T-72B3 wiązało się z koniecznością podpisania z rosyjskim producentem nowego kontraktu, a pełne przezbrojenie batalionu 120. BZ będzie najprawdopodobniej wymagało kolejnego porozumienia, co realnie przesunie zakończenie przedsięwzięcia na 2022 r.

Zgodnie z pierwotnymi – i tak niezwykle skromnymi założeniami – w ramach Państwowego programu uzbrojenia na lata 2016–2020 przezbrojenie batalionu (trzy komplety kompanijne; w rosyjskich brygadach zmechanizowanych

<sup>71</sup> Модернизированные танки Т-72Б3 поступили на вооружение белорусской армии, Воен ТВ, 2.06.2017, [www.voentv.mil.by](http://www.voentv.mil.by).

<sup>72</sup> Новая техника на вооружении воинов-гвардейцев, Ministerstwo Obrony RB, 22.11.2018, [www.mil.by](http://www.mil.by); «Уралвагонзавод» модернизирует для Белоруссии 11 танков Т-72Б, ТАСС, 25.06.2019; Форум «Армия – 2019»: подписаны первые контракты, Ministerstwo Obrony RB, 25.06.2019, [www.mil.by](http://www.mil.by). Pięć z jedenastu zakontraktowanych czołgów trafiło do 120. BZ w maju 2020 r. Вооруженные Силы Беларуси продолжают обновление своего парка боевых машин, Ministerstwo Obrony RB, 6.05.2020, [www.mil.by](http://www.mil.by).

batalion czołgów ma strukturę czterekompanijną) miało nastąpić do końca 2020 r.<sup>73</sup> Nawet przy pominięciu faktu, że we wspomnianym okresie zrealizowano zaledwie połowę zamówienia, przy utrzymaniu założonego tempa wymiana parku czołgów w ramach obecnej struktury Wojsk Lądowych RB zakończyłaby się około 2050 r.<sup>74</sup> Świadczy to o tym, że rozwijanie potencjału ofensywnego lądowego komponentu armii białoruskiej znajduje się – w najlepszym przypadku – na końcu listy rosyjskich priorytetów (nie można wykluczyć, że Moskwa świadomie dąży do maksymalnego ograniczenia zdolności ofensywnych swojego głównego sojusznika). Należy jednak przyjąć, że w miarę postępów modernizacji technicznej Sił Zbrojnych FR z jednej strony i inkorporacji Sił Zbrojnych RB do armii rosyjskiej z drugiej proces przebrojenia wojsk białoruskich ulegnie przyspieszeniu.

### **Wieloprowadnicowa wyrzutnia pocisków raketowych Polonez i kooperacja białorusko-chińska**

Najbardziej spektakularną z dotychczasowych prób dywersyfikacji produkcji i zmniejszenia uzależnienia białoruskiego przemysłu zbrojeniowego od kooperacji z Rosją, a jednocześnie przedstawienia Siłom Zbrojnym RB oferty innej niż rosyjska jest projekt wieloprowadnicowej wyrzutni pocisków raketowych Polonez. Powstała ona w stosunkowo krótkim czasie kilkunastu miesięcy w kooperacji białorusko-chińskiej i w sierpniu 2016 r. (testy zakończono w maju 2016 r.) została przyjęta do uzbrojenia armii białoruskiej pod oznaczeniem W-200. Wyrzutnia składa się z białoruskiego podwozia MZKT-7930 Astrolog z formułą kołową 8x8 (korzystając z niego także m.in. rosyjskie systemy Iskander) z kontenerem z chińskimi raketami 301 mm A200 o zasięgu 200 km lub – po testach przeprowadzonych w 2017 r. – M20 o zasięgu 280 km (wyrzutnia z takimi raketami nosi oznaczenie W-300). Mimo znaczącej jak na warunki białoruskie kampanii medialnej i niewątpliwych walorów Poloneza jego dostawy dla Sił Zbrojnych RB zakończyły się na sześciu egzemplarzach przekazanych

<sup>73</sup> До конца 2019 года в Беларуси появятся еще десять танков Т-72Б3, Воен ТВ, 22.11.2018, [www.voentv.mil.by](http://www.voentv.mil.by); Тридцать танков Т-72Б3 поступят на вооружение ЦВО России в 2019 году, Министерство Обороны РФ, 21.09.2018, [www.mil.by](http://www.mil.by).

<sup>74</sup> Według oficjalnych danych łączna liczba czołgów w Siłach Zbrojnych Białorusi wynosi 602, przy czym jedynie 446 T-72B przedstawia obecnie jakąkolwiek wartość bojową. W służbie pozostaje jednak nie więcej niż 368 maszyn, z czego 280 w pododdziałach liniowych. Działania podejmowane samodzielnie, siłami własnego przemysłu zbrojeniowego, np. wymiana w czołgach celowników działonowych na nowoczesne modele Sosna-U w ramach pakietu modernizacyjnego T-72BM1 Witiaz (nb. białoruskie celowniki są elementem montowanego w T-72B3 rosyjskiego systemu kierowania ogniem), ograniczały się do liczącej kilka sztuk partii testowej. «Витязь» – белорусская модернизация Т-72Б, ВПК.name, 13.02.2017, [www.vpk.name](http://www.vpk.name).

we wrześniu 2016 r. do 336. Brygady Artylerii Raketowej (Osipowicze, obwód mohylewski) – jedynej tego typu jednostki w armii białoruskiej. Dotychczas nabywcą systemu okazał się tylko Azerbejdżan, który zamówił 10 wyrzutni w wariantcie W-300, a pierwsze 4 otrzymał w czerwcu 2018 r. W armii RB wyrzutnie W-200 służą głównie do testów (na poligonach w Rosji oraz Kazachstanie) i pokazywane są na defiladach. W warunkach wewnątrzbiałoruskich prowadzi się z nich wyłącznie strzelanie „na sucho” (wirtualne – za pomocą symulacji komputerowej), natomiast w działaniach poligonowych (m.in. w trakcie ćwiczeń „Zachód 2017”) wykorzystuje się posowieckie wyrzutnie rakiet 300 mm BM-30 Smiercz.

Zwraca uwagę, że Rosja nie zgłaszała dotychczas publicznie żadnych uwag względem kooperacji białorusko-chińskiej w tworzeniu nowego typu uzbrojenia ofensywnego. Co więcej – wykorzystane w wyrzutniach Polonez podwozie w połowie składa się z komponentów produkowanych w Rosji. Nieoficjalnie Moskwa patronowała również kontraktowi na dostawy systemów do Azerbejdżanu, dla którego jest ona głównym dostawcą uzbrojenia. Po sprzedaniu przez FR do Armenii eksportowej wersji rakiet Iskander o zasięgu do 300 km (pozostający w sojuszu wojskowym z Moskwą Erywań krytykował dozbrajanie przez nią armii azerskiej) posiadający podobny zasięg, lecz mniejszy potencjał niszczenia białorusko-chiński Polonez był postrzegany jako idealne rozwiązanie na rzecz przywrócenia względnej równowagi militarnej pomiędzy skonfliktowanymi Armenią i Azerbejdżanem.

W odniesieniu do perspektyw potencjalnego wyposażenia armii białoruskiej przedsiębiorstwa chińskie wchodzi w projekty niszowe, w których nie zamierza uczestniczyć Rosja, i nie są traktowane przez Moskwę jako zagrażające jej pozycji i interesom na Białorusi. W 2012 r. Siły Zbrojne RB otrzymały w darze od ChRL 22 lekkie samochody opancerzone, a następnie w 2017 r. zakontraktowały dostawę 30 kolejnych, nowszych modeli, co dla modernizacji technicznej armii ma znaczenie marginalne (zwłaszcza że odbiorcą pojazdów będą najprawdopodobniej Wojska Wewnętrzne MSW). Nie znaczy to, że Chiny nie podejmowały – jeszcze w poprzedniej dekadzie – prób nawiązania z Białorusią współpracy także w innym zakresie, m.in. środków rozpoznania obrony powietrznej i walki radioelektronicznej. Brak jakichkolwiek rezultatów owej kooperacji i niekontynuowanie tych działań pozwalają przyjąć, że strona rosyjska zdecydowanie się temu przeciwstawiła.



## VII. WSPÓŁPRACA PRZEMYSŁÓW ZBROJENIOWYCH BIAŁORUSI I ROSJI

Ze względu na przygraniczne położenie w czasach sowieckich na terenach obecnej Białorusi nie było dużych zakładów produkujących podstawowe kategorie uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Wyjątek stanowiły zakłady MAZ, które nie wytwarzały jednak środków rażenia, lecz platformy pod uzbrojenie. Przedsiębiorstwa na tym obszarze funkcjonowały jako poddostawcy i specjalizowały się w produkcji elementów wyposażenia i podzespołów. Po rozpadzie ZSRR ich liczba uległa istotnemu zmniejszeniu, jednak struktura pozostała niezmienną.

Białoruski przemysł zbrojeniowy jest obecnie stosunkowo dobrze rozwiniętym, wewnętrznie spójnym kompleksem ukierunkowanym na rozwój technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych, zautomatyzowanych systemów dowodzenia, elektroniczno-optycznych, oprzyrządowania, a także opartych na nich pakietów modernizacyjnych dla uzbrojenia i sprzętu wojskowego (lotniczego, pancernego, obrony powietrznej) konstrukcji sowieckiej i rosyjskiej. Plany modernizacyjne zakładają jedynie pogłębienie specjalizacji. RB nie dąży do rozwinięcia samodzielnej produkcji broni i amunicji. Zapotrzebowanie jej sił zbrojnych na platformy, środki rażenia, uzbrojenie, amunicję, środki łączności i części zapasowe zaspokaja w pełni import z Rosji na korzystnych warunkach (po cenach wewnątrzrosyjskich) w ramach Państwa Związkowego i OUBZ.

Przemysł zbrojeniowy Białorusi funkcjonuje głównie poprzez kooperację z rosyjskim Kompleksem Obronno-Przemysłowym (OPK). Większość białoruskich przedsiębiorstw ściśle współpracuje z tamtejszymi podmiotami. W części przypadków wchodzi one formalnie w skład rosyjskich holdingów. Liczba kooperantów systematycznie spada – w sierpniu 2020 r. oceniano ją na 250–300<sup>75</sup>, podczas gdy jeszcze w listopadzie 2018 r. Państwowy Komitet Przemysłu Zbrojeniowego Białorusi informował o 99 tamtejszych przedsiębiorstwach dostarczających 1880 podzespołów i komponentów uzbrojenia i sprzętu wojskowego dla 255 podmiotów OPK. Z kolei na początku drugiej dekady XXI w. ze 120 białoruskimi zakładami kooperowało do 400 rosyjskich.

Znaczącą rolę w postępującej redukcji liczby przedsiębiorstw należących do przemysłu zbrojeniowego RB odegrała konsolidacja OPK, połączona z likwidacją

<sup>75</sup> *Госкомвоентпром: Беларусь и Россия заинтересованы в развитии военно-технического сотрудничества*, Белта, 24.08.2020, [www.belta.by](http://www.belta.by); *Государственный военно-промышленный комитет Республики Беларусь* – strona internetowa, [www.vpk.gov.by](http://www.vpk.gov.by).

części nierentownych zakładów. W rezultacie liczba kooperantów z Rosji zmniejszyła się w połowie dekady do 180 (podmiotów białoruskich było 120), a obecny poziom osiągnięto po konsolidacji i upadłości części przedsiębiorstw w RB. W szczytowym okresie wymiany w 2015 r. – po gwałtownym zerwaniu więzi kooperacyjnych pomiędzy firmami rosyjskimi i ukraińskimi, a w następstwie tego przejęciu części kontraktów przez zakłady białoruskie – wartość dostaw z tego państwa oceniano na 15% wartości zamówień obronnych FR<sup>76</sup>.

W skład największej w regionie międzypaństwowej grupy finansowo-przemysłowej (MFPG) Systemy Obronne (utworzonej 11 lutego 2000 r.; 10 grudnia 2016 r. dołączyła do niej Armenia) wchodzi 12 przedsiębiorstw rosyjskich i 5 białoruskich. Razem oferują one m.in. pakiet modernizacyjny systemu raketowego Peczora-2M (początkowo był to podstawowy cel istnienia holdingu). Blisko 280 rosyjskich przedsiębiorstw (w większości niezaliczanych do branży zbrojeniowej) dostarcza materiały i podzespoły dla wchodzących w skład MFPG Mińskich Zakładów Ciągników Kołowych (MZKT, w 1991 r. wydzielone z Mińskich Zakładów Samochodowych – MAZ), a 95% produkcji tego przedsiębiorstwa jest eksportowane (w tym ponad 50% do Rosji)<sup>77</sup>. Na wytwarzane przez MZKT platformy kołowe montuje się wyrzutnie pocisków raketowych Uragan-1M i raket (od operacyjno-taktycznych Iskander, poprzez międzykontynentalne pociski balistyczne Jars, po przeciwokrętowe Bał i Bastion) – łącznie 60 typów uzbrojenia i sprzętu wojskowego, a także specjalistyczne wozy zabezpieczenia (m.in. środki radiolokacyjne systemu S-400)<sup>78</sup>. Warto zaznaczyć, że o ile MZKT sprzedaje swoje produkty nie tylko do Rosji, o tyle w ostatnich latach pozostaje ona jedynym zewnętrznym odbiorcą wytwarzanych tam platform przeznaczonych do montażu uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

Z perspektywy kooperacji z OPK za lidera białoruskiego przemysłu zbrojeniowego należy uznać produkujące optoelektronikę przedsiębiorstwo Peleng. We współpracy z rosyjskimi Urałwagonzawodem i UKBTM (Niżny Tagił) wytwarza ono celowniki termowizyjne Sosna-U do modernizowanych czołgów T-72, a wraz z wołgogradzkimi zakładami optyczno-mechanicznymi (w ramach wspólnego przedsiębiorstwa Wizir, w oparciu o technologie francuskiego

<sup>76</sup> Ю. Зверев, «Стратегическое предполье»: Как Беларусь помогает обеспечивать военную безопасность России, Русская народная линия, 12.11.2018, [www.ruskline.ru](http://www.ruskline.ru).

<sup>77</sup> Белоруссия готова продать России Минский завод колесных тягачей, РИА Новости, 21.04.2016, [www.ria.ru](http://www.ria.ru).

<sup>78</sup> Г. Петровская, Почему Россия хочет лишить белорусский МЗКТ военных заказов, Deutsche Welle, 8.04.2016, [www.dw.com/ru](http://www.dw.com/ru).



koncernu Thales) organizowało produkcję i dostawy dla armii rosyjskiej celowników do czołgów (ESSA do T-90S i PLISA do T-80U) i bojowych wozów piechoty (Buklet do BMP-3)<sup>79</sup>. Przedmioty kooperacji (materiały, półfabrykаты, elementy/podzespoły, szkolenie i wsparcie) dostarczane są wzajemnie bez ograniczeń celnych, kwot ilościowych i licencji (na podstawie umowy o współpracy z 20 maja 1994 r.).

Znaczącym dostawcą jest także Integral, produkujący komponenty dla przedsiębiorstw przemysłu radioelektronicznego (od 2013 r. w ramach specjalnego programu Państwa Związkowego o kryptonimie „Osnowa”)<sup>80</sup>, dostarczającego m.in. wyposażenie pokładowe do wytwarzanych w Rosji samolotów bojowych<sup>81</sup>. W czerwcu 2015 r. utworzono konsorcjum REB Technology, skupiające grupę podmiotów białoruskich w ramach rosyjskiego Koncernu Technologii Radioelektronicznych (KRET) i zajmujące się modernizacją bojowych kompleksów radioelektronicznych<sup>82</sup>.

O ile dla rosyjskiego przemysłu zbrojeniowego kooperacja z przedsiębiorstwami białoruskimi jest korzystna (przede wszystkim ze względu na niższe koszty), o tyle dla RB, na której terytorium pozostały głównie zakłady produkujące nieukończone elementy, podzespoły i detale do uzbrojenia i sprzętu wojskowego, współpraca z Rosją stanowi w dużej mierze warunek przetrwania, a dopiero w drugiej kolejności pozwala jej występować jako legalny reeksporter i oferent poradzieckiego i rosyjskiego uzbrojenia. Zdecydowana większość produkcji białoruskiego przemysłu zbrojeniowego skierowana jest bezpośrednio na rynek rosyjski (w 2019 r. ponad 30%<sup>83</sup>) lub poprzez niego na rynki krajów trzecich i często stanowi formę spłaty kredytów zaciąganych w FR. Należy przy tym pamiętać, że Rosja pozostaje zasadniczym, a często jedynym odbiorcą białoruskich wyrobów o przeznaczeniu stricte militarnym. Zdecydowana większość przedsiębiorstw zbrojeniowych w RB produkuje także, a nawet przede wszystkim na rynek cywilny. Osobną kwestią pozostaje wliczanie w białoruski eksport uzbrojenia i sprzętu wojskowego usług z zakresu

<sup>79</sup> *Белорусский «Пеленг» начал поставлять прицелы для российских противотанковых комплексов*, 42.TUT.BY, 7.07.2015, [www.42.tut.by](http://www.42.tut.by).

<sup>80</sup> *Белорусский «Интеграл» начал выпуск микросхем для предприятий радиоэлектроники РФ и Белоруссии*, Интерфакс-АВН, 21.03.2013.

<sup>81</sup> O tym i innych przykładach kooperacji przedsiębiorstw zbrojeniowych Białorusi i Rosji w: З. Кокошина, *Вопросы военного и военно-технического сотрудничества между Российской Федерацией и Республикой Беларусь*, „Международная жизнь” 8/2019, [www.interaffairs.ru](http://www.interaffairs.ru).

<sup>82</sup> *КРЭТ развивает сотрудничество в области РЭБ, КРЭТ*, 24.12.2015.

<sup>83</sup> *Госкомвоенпром: Беларусь и Россия заинтересованы в развитии военного-технического сотрудничества*, *op. cit.*; *Государственный военно-промышленный комитет Республики Беларусь* – strona internetowa, [www.vpk.gov.by](http://www.vpk.gov.by).

remontu i serwisowania wyposażenia posowieckiego, świadczonych przez tamtejsze podmioty głównie na rynki afrykańskie i azjatyckie<sup>84</sup>.

Mimo szerokiego zakresu wartość finansowa współpracy przemysłów zbrojeniowych Białorusi i Rosji (w rozumieniu wzajemnych dostaw komponentów i podzespołów do produkcji uzbrojenia i sprzętu wojskowego) nie jest znacząca. Główny rosyjski eksporter uzbrojenia – Rosoboronekспорт – w 2019 r. szacował ją na 1 mld dolarów, w ujęciu od 2001 r.<sup>85</sup> Jeżeli obecne tendencje związane z przekazywaniem Mińskowi przez Moskwę coraz bardziej skomplikowanych technicznie wersji sprzętu się utrzymają, to białoruskie przedsiębiorstwa staną się w przewidywalnej przyszłości wyłącznie podwykonawcami podmiotów rosyjskich, zmuszonymi dostosować się do ich standardów technicznych.

<sup>84</sup> Informacje na ten temat są dostępne m.in. w katalogach [SIPRI Arms Transfers Database](http://www.sipri.org), [www.sipri.org](http://www.sipri.org).

<sup>85</sup> *Объем ВТС России с Белоруссией превысил 1 миллиард долларов*, ТАСС, 13.05.2019.

## WNIOSKI I PERSPEKTYWY

Po uzyskaniu niepodległości Białoruś nigdy nie zaczęła budować suwerennej armii. Nie byłoby jednak prawdziwe stwierdzenie, że obserwowany zwłaszcza od utworzenia Państwa Związkowego proces łączenia i ujednolicania potencjałów armii rosyjskiej i białoruskiej to reintegracja. Sytuacja taka miałaby miejsce, gdyby Siły Zbrojne FR pozostały armią sowiecką, tymczasem od przełomu tysiącleci Moskwa wykonała ogromną pracę, by – nie licząc odziedziczonych tradycji – zerwać z poradzieckim dziedzictwem w sferze wojskowej. Armia rosyjska jest dziś zupełnie inną strukturą, niż były nią Siły Zbrojne ZSRS, i reintegracja z nimi jakiegokolwiek armii posowieckiej jest niemożliwa. Dawne powiązania, trwające po stronie białoruskiej wskutek inercji, Rosja systematycznie zrywała poprzez wdrażanie kolejnych elementów reformy sił zbrojnych: ukształtowania systemu połączonych dowództw na kierunkach strategicznych, profesjonalizacji kadr i modernizacji technicznej. Integracja z armią rosyjską wymaga dostosowania się do jej obecnej postaci.

Mińsk nie jest w stanie samodzielnie nadążyć za zmianami w Siłach Zbrojnych FR oraz zbudować nowoczesnej armii. Nie ma na to odpowiednich zasobów materialnych ani środków finansowych. Alaksandr Łukaszenka systematycznie wyzbywał się potencjału obronnego i zwierzchnictwa nad nim na rzecz Rosji z prostego powodu – armia nie była traktowana priorytetowo z punktu widzenia bieżącej polityki, a prezydent odciążał w ten sposób budżet państwa, co przez długie lata zapewniało mu względną stabilność systemu władzy. Lojalność wobec Moskwy w kwestiach wojskowych postrzegano jako gwarancję dobrych stosunków i wsparcia finansowego, przynajmniej w sferze bezpieczeństwa. Wydarzenia, które miały miejsce na Białorusi od czasu sfałszowanych wyborów prezydenckich w sierpniu 2020 r., świadczą o tym, że Łukaszenka nie był w stanie ostatecznie zapewnić tej stabilności, a jego zwierzchnictwo nad armią jest już stricte symboliczne. Wszelkie gesty wobec protestującego przeciw oszustwu wyborczemu społeczeństwa, w których odwoływał się on do użycia wojska, musiały się wpisywać w harmonogram ćwiczeń<sup>86</sup>. Na militarną demonstrację siły względem NATO wpłynęło dopiero zaniepokojenie Kremla rozwojem sytuacji na Białorusi, a główną rolę – w postaci

<sup>86</sup> Szczególnie nagłośnione w połowie sierpnia 2020 r. ćwiczenia w obwodzie grodzieńskim i przetrzucenie na granicę z Polską i Litwą 103. Brygady Desantowo-Szturmowej z Witebska (a *de facto* batalionu tej brygady) zostały zaplanowane wcześniej (stanowiły element programu letniego okresu szkolenia Sił Zbrojnych RB). Sugerowanie przez Łukaszenkę, że działania te stanowią reakcję na protesty, należy traktować wyłącznie jako element wojny informacyjnej przeciwko społeczeństwu Białorusi.

ponadplanowo rozbudowanych i wydłużonych ćwiczeń – odegrały w niej jednostki rosyjskie<sup>87</sup>.

Obserwowaną od lat dziewięćdziesiątych integrację Sił Zbrojnych RB z armią rosyjską należy w istocie uznać za stopniową inkorporację, co – mimo elementów odróżniających tę drugą od Sił Zbrojnych ZSRS – nasuwa skojarzenia z powrotem do istniejącego w czasach sowieckich Białoruskiego Okręgu Wojskowego. W związku z zachodzącymi zmianami porównanie takie należy jednak uznać za nieuprawnione – zgrupowanie armii sowieckiej w ramach Białoruskiego Okręgu Wojskowego miało charakter kompleksowy, utrzymujący właściwe proporcje pomiędzy poszczególnymi rodzajami wojsk i służb, a w rezultacie – pozwalający na względnie samodzielne prowadzenie działań szczebla operacyjno-strategicznego (jako jeden z frontów na kierunku zachodnim). Współczesna armia białoruska ewoluuje w kierunku struktury wyspecjalizowanej w zakresie wsparcia i zabezpieczenia działań, a jej zdolności stricte bojowe stają się coraz bardziej symboliczne. Pozostając formalnie sojuszniczką Sił Zbrojnych FR, pełni przy nich jedynie funkcję pomocniczą.

W rezultacie należy uznać, że integracja wojskowa Białorusi i Rosji ma charakter jednostronny. Jej cel to dostosowanie potencjału militarnego RB do standardów i potrzeb operacyjnych Sił Zbrojnych FR na zachodnim kierunku strategicznym. Armia białoruska jest powiązana i ściśle współdziała z rosyjską na każdym poziomie funkcjonowania. Do RZW oddelegowano w całości białoruskie wojska lądowe i Siły Operacji Specjalnych (niebędące formacją tożsamą z siłami specjalnymi w rozumieniu zachodnim bądź nawet rosyjskim, a raczej zubożonym odpowiednikiem Wojsk Powietrznodesantowych FR), z kolei Siły Powietrzne RB stanowią komponent RSOP. W obu przypadkach stronie białoruskiej partnerują po stronie rosyjskiej formacje szczebla operacyjnego (armijnego), a faktyczne zwierzchnictwo nad RZW i RSOP sprawuje dowództwo ZOW w ramach Połączonego Dowództwa Strategicznego „Zachód”.

Potencjał armii białoruskiej jest niejednolity. Stopień wyszkolenia i wyposażenia pododdziałów zależy od stopnia ich współdziałania z wojskami rosyjskimi oraz wspomnianych wyżej potrzeb operacyjnych Sił Zbrojnych FR. Priorytet w zakresie szkolenia i modernizacji technicznej mają komponent naziemny obrony powietrznej oraz formacje walki radioelektronicznej, łączności

<sup>87</sup> Ćwiczenia „Słowiańskie Braterstwo 2020”, a szczególnie przeprowadzone w dwóch fazach – we wrześniu i w październiku – „Niezniszczalne Braterstwo 2020” (m.in. z epizodycznym udziałem bombowców strategicznych).

i szeroko rozumianego zabezpieczenia działań, a także wybrane pododdziały Sił Operacji Specjalnych, które permanentnie współpracują z armią rosyjską. Pozwala to przyjąć, że główne zadanie wojsk republiki stanowi zabezpieczenie przerzutu i rozwinięcia na jej terytorium zgrupowania Sił Zbrojnych FR (zarówno komponentu lądowego, jak i powietrznego). Potencjał pozostałych jednostek Sił Zbrojnych RB utrzymywany jest na poziomie umożliwiającym okresowy udział w ćwiczeniach z jednostkami rosyjskimi i w sytuacji skrajnie ograniczonych działań modernizacyjnych systematycznie się zmniejsza. Białoruskie lotnictwo wojskowe praktycznie przestaje istnieć, a pozostające na marginesie unowocześnienia technicznego formacje pancerne i zmechanizowane przeznaczono *de facto* na straty.

Ewentualne rozmieszczenie na Białorusi rosyjskiej bazy wojskowej należy traktować głównie jako polityczną deklarację woli obu państw i demonstrację determinacji Moskwy do obrony terytorium tego kraju. Istniejąca infrastruktura umożliwi szybkie przemieszczenie i rozwinięcie na Białorusi jednostek dyslokowanych w graniczących z nią obwodach FR – odbyłoby się ono zdecydowanie szybciej niż przetrzucenie wojsk pomiędzy okręgami wojskowymi w obrębie Rosji, a nawet rozwinięcie sił okręgu wojskowego na przypisanym mu kierunku strategicznym. W kontekście tego, że armia rosyjska przygotowuje się do prowadzenia na wschodniej flance NATO operacji zaczepnej, ewentualna stała obecność wojskowa na Białorusi nie ma znaczenia militarnego, gdyż i tak przed rozpoczęciem operacji następowaloby przemieszczenie do rejonu działań sił nie tylko z ZOW, lecz także zza Uralu i Kaukazu Północnego<sup>88</sup>.

W obecnej sytuacji politycznej Rosja dysponuje na Białorusi pełną swobodą działania, w tym rozwijania własnego zgrupowania operacyjnego na kierunku zachodnim, jego należytą osłoną i zabezpieczeniem, bez konieczności brania na siebie ciężaru utrzymania Sił Zbrojnych RB. Niemniej problemem pozostaje ta ich część, która jawi się obecnie jako niepotrzebna. Ukształtowany podział armii białoruskiej na dwie części, którego podstawowym kryterium jest przydatność z punktu widzenia aktualnych potrzeb rosyjskiego dowództwa, nie powinien być jednak postrzegany ani jako docelowy, ani nieodwracalny. Należy przyjąć, że dalsze losy białoruskiej części RZW i RSOP zostały przez Moskwę uzależnione od postępów integracji w wymiarach gospodarczym i politycznym. Miejsce obserwowanego rozwijania jednych formacji, a degradacji innych już

<sup>88</sup> Stała obecność rosyjskich wojsk na Białorusi miałyby walory wojskowe wyłącznie w przypadku operacji obronnej, gdyby stroną agresywną było NATO i gdyby to Sojusz jako pierwszy przygotowywał się do uderzenia na kierunku wschodnim.

w najbliższych latach może zastąpić kompleksowa modernizacja większości Sił Zbrojnych RB. Pojęcie „armia białoruska” będzie jednak wówczas wskazywało co najwyżej kolejną armię ogólnowojskową ZOW. Na zachodnim – z perspektywy rosyjskiej – kierunku strategicznym miejsca na Białoruski Okręg Wojskowy nie będzie.

**ANDRZEJ WILK**

## ANEKS

### Potencjał rosyjsko-białoruskiego zgrupowania na zachodnim kierunku strategicznym

(jednostki i uzbrojenie o charakterze ofensywnym zgodnie z *Traktatem o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie – CFE*)

	Siły Zbrojne RB	Zachodni Okręg Wojskowy Sił Zbrojnych FR	Zgrupowanie Sił Zbrojnych FR w obwodzie kaliningradzkim	Razem
<b>Związki operacyjne</b>				
armia pancerna	0	1	0	1
armia ogólnowojskowa	0	2	0	2
armia powietrzna	0	1	0	1
korpus ogólnowojskowy	2	0	1	3
<b>Związki taktyczne i oddziały o charakterze ofensywnym (ogólnowojskowe i wsparcia) Wojsk Lądowych oraz Wojsk Powietrznodesantowych / Sił Operacji Specjalnych</b>				
dywizja pancerna	0	1	0	1
dywizja zmechanizowana	0	3	0	3
dywizja powietrznodesantowa / desantowo-szturmowa	0	2/1	0	3
brygada pancerna	0	1	0	1
brygada zmechanizowana	4	3	1	8

	<b>Siły Zbrojne RB</b>	<b>Zachodni Okręg Wojskowy Sił Zbrojnych FR</b>	<b>Zgrupowanie Sił Zbrojnych FR w obwodzie kaliningradzkim</b>	<b>Razem</b>
brygada powietrznodesantowa / desantowo-szturmowa	2	0	0	2
brygada piechoty morskiej	0	0	1	1
pułk pancerny (samodzielny i w strukturze dywizji)	0	6	1	7
pułk powietrznodesantowy / desantowo-szturmowy (w strukturze dywizji)	0	8	0	8
pułk zmechanizowany (samodzielny i w strukturze dywizji)	0	10	1	11
brygada raketowa	1	3	2	6
brygada artylerii raketowej	1	1	0	2
brygada artylerii	3	5	1	9
<b>Związki taktyczne i oddziały o charakterze ofensywnym Sił Powietrzno-Kosmicznych / Sił Powietrznych</b>				
dywizja lotnicza	0	1	0	1
pułk lotniczy / baza lotnicza	2	6	2	10
brygada lotnictwa wojsk lądowych	0	1	0	1



	<b>Siły Zbrojne RB</b>	<b>Zachodni Okręg Wojskowy Sił Zbrojnych FR</b>	<b>Zgrupowanie Sił Zbrojnych FR w obwodzie kaliningradzkim</b>	<b>Razem</b>
pułk śmigłowców / baza śmigłowców	1	3	1	5
<b>Liczba egzemplarzy podstawowych kategorii uzbrojenia ofensywnego (w przypadku jednostek lądowych orientacyjny stan etatowy)*</b>				
czołgi	280	1132	135	1547
bojowe wozy opancerzone	662	2954	446	4062
artyleria kalibru 100 mm i powyżej	658	1390	194	2242
samoloty bojowe	40	295	56	391
śmigłowce bojowe	7	121	12	140

\* Wykaz nie uwzględnia uzbrojenia zmagazynowanego, pojedynczych egzemplarzy na stanie szkół wojskowych i jednostek testowych oraz pozostającego na stanie jednostek liniowych wyposażenia specjalistycznego (o charakterze niebojowym) na bazie pojazdów bojowych lub bojowych aparatów latających.

## Związki taktyczne i samodzielne oddziały Sił Zbrojnych RB zintegrowane ze strukturą Zachodniego Okręgu Wojskowego Sił Zbrojnych FR

Jednostka	Dyslokacja	Uwagi nt. uzbrojenia przekazanego przez Rosję
<b>Siły Operacji Specjalnych</b>		
38. Gwardyjska Brygada Desantowo-Szturmowa	Brześć	
103. Gwardyjska Brygada Powietrznodesantowa	Witebsk	
5. Brygada Specjalnego Przeznaczenia	Maryjna Górka (obwód miński)	
<b>Wojska Raketowe Obrony Powietrznej</b>		
120. Brygada Raketowa Obrony Powietrznej	Baranowicze	1 dywizjon (3 baterie) z 12 wyrzutniami Tor-M2
1. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej	Grodno	2 dywizjony po 12 wyrzutni S-300PS
15. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej	Fanipal (obwód miński)	5 dywizjonów po 8 wyrzutni S-300PMU-1
115. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej	Brześć	2 dywizjony po 12 wyrzutni S-300PS
147. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej	Bobrujsk	2 dywizjony po 12 wyrzutni S-300PS
825. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej	Połock	4 dywizjony po 8 wyrzutni S-300PMU-1
1146. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej	Ostrowiec	2 baterie po 4 wyrzutnie Tor-M2

Jednostka	Dyslokacja	Uwagi nt. uzbrojenia przekazanego przez Rosję
<b>Wojska Rozpoznania i Walki Radioelektronicznej</b>		
244. Centrum Rozpoznania Radioelektronicznego		
15. Samodzielny Batalion WRE		
16. Samodzielny Batalion WRE		
48. Samodzielny Batalion WRE	Brześć	
16. Samodzielny Pułk WRE Sił Powietrznych		
<b>Wojska Łączności</b>		
86. Brygada Łączności	Kołodziszcze	
56. Samodzielny Pułk Łączności Sił Powietrznych	Mińsk	
<b>Wojska Radiotechniczne</b>		
8. Brygada Radiotechniczna	Baranowicze	
49. Brygada Radiotechniczna	Walerianowo (obwód miński)	